

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 21.

Lördagen den 6 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet friherre *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 205, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i förordningen den 5 juni 1909 angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa;

nr 206, angående livräntor till avlidne tullvaktmästaren Sjöbloms änka och minderåriga dotter;

nr 214, angående befrielse från eller restitution av tullavgift för åtskilliga materialier och skeppsförnödenheter för pansarbåten Sverige;

nr 222, angående befrielse för kaptenen vid flottan Johan Sigurd Svinhufvud att gälda visst honom till utgivande ådömt ersättningsbelopp;

nr 223, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 20 § 1 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.;

nr 224, angående anställande av en mariningenjörstipendiat över stat;

nr 225, angående rätt till tjänstårsberäkning för torpedingenjören S. D. Ljungberg; samt

nr 232, angående anslag å tilläggsstat för år 1918 till beredande av krigstjänstpremier till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag för täckande av viss förlust;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning m. m.;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts dels under punkt 22 i nionde huvudtiteln av propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1918 gjorda framställning om tillskott till krigstidstillägg m. m. för vissa

lantmätare, dels ock i punkt 38 framställda förslag i fråga om förstärkning av förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 123 under nionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om förhöjning av ordinarie förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar m. m.;

nr 91, i anledning av väckt motion med förslag till visst tillägg till lagen den 5 juli 1907 om enskilda vägar på landet;

nr 92, i anledning av väckta motioner om ändring av 60 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 93, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i gällande stadga om skjutsväsendet;

nr 94, i anledning av väckt motion om ändring av 35 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet; samt

nr 95, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ökning av statsbidraget till kostnaderna för lantmäteriförrättningar.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 96, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig höjning av postavgifterna.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 97, angående höjning av de valda kyrkomötesledamöternas arvoden; och

nr 98, angående vissa pensioner, avsedda att utgå av trafikmedel.

Anställdes val av tio ledamöter i tredje särskilda utskottet. Därvid avlämnades 131 valsedlar, som godkändes och efter partibeteckning ordnades i tre särskilda grupper så, att en grupp bildades av 77 valsedlar med överskrift »nationella partiet», en andra grupp av 39 valsedlar med överskrift »liberala samlingspartiet» och en tredje grupp av 15 valsedlar med överskrift »socialdemokratiska gruppen».

Härpå bestämdes till den utsträckning, som för utseende av föreskrivet antal ledamöter var nödigt, för varje grupp ordningen mellan namnen å gruppens valsedlar, och blevo därvid med iakttagande av härför stadgade grunder namnen uppförda så, som här efteråt sägs.

För »nationella partiet» uppfördes såsom

- nr 1 herr Cedercrantz,
- » 2 » Gezelius,
- » 3 » Barthelson,
- » 4 » Gustafsson,

nr 5 friherre Langenskiöld,
 » 6 herr von Sydow,

vilka sex namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

För »liberala samlingspartiet» uppfördes såsom

nr 1 herr Pers,
 » 2 » Alexanderson,
 » 3 » Ingeström,

vilka tre namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

För »socialdemokratiska gruppen» uppfördes

herr Söderberg,
 vilket enda namn förekom å gruppens alla valsedlar.

Härefter vidtogs enligt givna bestämmelser fördelningen av platserna mellan de olika valsedelgrupperna, och befunnos därvid nedannämnda personer hava blivit till ledamöter i utskottet valda i följande ordning:

herr Cedercrantz	från »nationella partiet»,
» Pers	» »liberala samlingspartiet»,
» Gezelius	» »nationella partiet»,
» Barthelson	» » » » ,
» Alexanderson	» »liberala samlingspartiet»,
» Gustafsson	» »nationella partiet»,
friherre Langenskiöld	» » » » ,
herr Söderberg	» »socialdemokratiska gruppen»,
» Ingeström	» »liberala samlingspartiet»,
» von Sydow	» »nationella partiet».

Företogs val av tio suppleanter i tredje särskilda utskottet. Härvid avlämnades 134 valsedlar, som godkändes och efter partibeteckning ordnades i tre särskilda grupper så, att en grupp bildades av 77 valsedlar med överskrift »nationella partiet», en andra grupp av 41 valsedlar med överskrift »liberala samlingspartiet» och en tredje grupp av 16 valsedlar med överskrift »socialdemokratiska gruppen».

Härpå bestämdes till den utsträckning, som för utseende av föreskrivet antal suppleanter var nödigt, för varje grupp ordningen mellan namnen å gruppens valsedlar, och blevo därvid med iakttagande av härför stadgade grunder namnen uppförda så, som här efteråt sägs.

För »nationella partiet» uppfördes såsom

nr 1 herr Fagerlin,
 » 2 » Stålberg,
 » 3 » Tengvall,
 » 4 friherre Ramel,

nr 5 herr Schyller,
 » 6 Frändén,

vilka sex namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

För »liberala samlingspartiet» uppfördes såsom

nr 1 herr Stenström,
 » 2 Hult,
 » 3 Akesson, Johannes,

vilka tre namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

För »socialdemokratiska gruppen» uppfördes

herr Dalberg,

vilket enda namn förekom å gruppens alla valsedlar.

Härefter vidtogs enligt givna bestämmelser fördelningen av platserna mellan de olika valsedelgrupperna, och befunnos därvid nedannämnda personer hava blivit till suppleanter i utskottet valda i följande ordning:

herr Fagerlin	från »nationella partiet»,
» Stenström	» »liberala samlingspartiet»,
» Stålberg	» »nationella partiet»,
» Tengvall	» »
» Hult	» »liberala samlingspartiet»,
friherre Ramel	» »nationella partiet»,
herr Dalberg	» »socialdemokratiska gruppen»,
» Schyller	» »nationella partiet»,
» Akesson, Johannes.	» »liberala samlingspartiet»,
» Frändén	» »nationella partiet».

Herr statsrådet *Rydén* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 201, angående beredande av ökade medel till bestridande av resekostnader för fornminnesvärden;

nr 202, angående befrielse för tandläkarinstitutet att till statsverket inleverera vissa medel;

nr 203, angående ytterligare anslag till nybyggnads- och ändringsarbeten vid folkskoleseminariet i Luleå;

nr 216, med förslag till lag om tillägg till lagen den 28 juni 1907 om bredden av hjulringar å arbetsådon på landet;

nr 217, angående anslag å tilläggsstat för år 1918 för täckande av brist i skogshögskolans expensanslag för år 1917;

nr 218, angående fyllnadspension åt kronojägaren M. L. Brunsell;

nr 219, med förslag till lag angående förlängd giltighet av lagen den 11 juni 1915 med särskilda bestämmelser beträffande viss samfärd skogsmark inom Kopparbergs län;

nr 221, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för bestridande av uppkommande merkostnader för vissa byggnadsföretag vid armén;

nr 227, angående upplåtande av lägenheter från Kungsörs södra kungsladugård i Västmanlands län;

nr 228, med förslag till lag om förbud mot utsläppande av tjur eller hingst å samfällid betesmark; samt

nr 229, angående fyllnadspension åt professorn E. G:son Odelstierna.

Föredrogs änyo och förelogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens för år 1919 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

I denna punkt hade utskottet med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t i ämnet föreslagit hemställt, att riksdagen måtte

a) besluta, att mom. i) av de genom kungl. kungörelsen den 11 juni 1909 angående ny stat för riksarkivet m. m. fastställda villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i nämnda stat upptagna avlöningsförmåner skulle erhålla följande ändrade lydelse:

att under riksarkivariens inspektionsresor, vid sjukdomsfall, eller när det erfordras för beredande av semester, tjänsteman av lägre grad skall vara skyldig, att, om han förordnas till högre befattning vid riksarkivet, bestrida densamma, dock ej längre än sammanlagt tre månader under ett och samma kalenderår mot åtnjutande i fall av sjukdom av de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar men eljest av däremot svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar;

b) på riksarkivets ordinarie stat uppföra ytterligare en andre arkivarie med en avlöning av 4,000 kronor, därav 2,200 kronor lön, 1,500 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, och med rätt till tre ålderstillägg till lönen att utgå av åttonde huvudtitelns förslagsanslag: ålderstillägg, det första med 500 kronor efter fem år, det andra likaledes med 500 kronor efter tio år och det tredje jämväl med 500 kronor efter femton år;

c) höja det å riksarkivets ordinarie stat uppförda anslaget till amanuenser, vikariatsersättning, renskrivning och flitpenningar från dess nuvarande belopp, 11,500 kronor, med 250 kronor till 11,750 kronor;

d) för ifrågavarande ändringar i staten öka det ordinarie an-

*Anslag till ny
andre arkivariebefattning
vid riksarkivet m. m.*

Anslag till ny
andre arkiva-
riebehandling
vid riksarki-
vet m. m.

slaget till riks- och landsarkiven, nu 103,830 kronor, med 4,250 kronor till 108,080 kronor.

(Forts.)

Herr Clason: Det är naturligtvis med tacksamhet som arkivvården i vårt land mottagit den välvilliga behandling, som i detta betänkande kommit Kungl. Maj:ts framställningar till del. Det förslag, som föreligger i denna punkt, avser emellertid endast en del av de förstärkningar i riksarkivets arbetskrafter, som länge varit på tal och av vilka behovet årligen växer; och den del av förstärkningsförslaget, som icke här medtagits, är icke den minst betydelsefulla. Jag skall emellertid, då kammaren har en lång föredragningslista framför sig, nu icke gå närmare in på dessa frågor eller på de ofantligt stegrade krav, som på de senare åren ställas på arkivvården och arkivmyndigheterna i vårt land, och beträffande vilka kostnaderna i framtiden säkerligen blott bliva större, i den mån de undanskjutas för ögonblicket. Jag vill nu endast uttala den förhoppning, att när en annan gång nya krav måste framställas, man måtte möta även dem med samma välvilja.

Jag har naturligtvis icke något annat yrkande att göra än om bifall till den föredragna punkten.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 5 och 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkterna 45—73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Lades till handlingarna.

Punkterna 75—89.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 90.

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t i punkt 90 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit hade utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt, att riksdagen måtte, med uteslutande ur utgiftsstaten för universitetet i Lund av den under avdelningen A) Avlöningar m. m., a) Professorer m. fl., under titeln Filosofiska fakulteten, humanistiska sektionen, uppförda professorer i estetik samt litteratur- och konsthistoria darsammastädes uppföra dels en professur i litteraturhistoria med poetik och dels en professur i konsthistoria med konstteori, av vilka den ena skulle efter Kungl. Maj:ts bestämmande övertagas av nuvarande professorer i estetik samt litteratur- och konsthistoria, båda de nya professurerna med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomme universitetsprofessorer i allmänhet, och med skyldighet för tjänsternas innehavare att vara underkastade de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkoren och bestämmelserna, ävensom för ändamålet höja det ordinarie anslaget till universitetet i Lund, universitetsstaten, med ett belopp av 7,500 kronor.

*Anslag till ny
professur i
Lund inom
ämnesgruppen
estetik, litte-
raturhistoria
och konst-
historia*

Herr Alkman: Herr talman! Kammaren har säkert i minne, huru denna fråga låg i föl. Jämte en motsvarande uppdelning av professuren i estetik samt litteratur- och konsthistoria i Uppsala föreslogs då från statsutskottet på grundval av enskild motion en sådan uppdelning av samma professur i Lund, varom nu en enhällig hemställan från statsutskottet föreligger. Riksdagen avslög emellertid i föl förslaget för Lunds vidkommande, huvudsakligen, såsom av debatterna framgår, på det skälet, att man befarade, att den nuvarande innehavaren av den odelade professuren i estetik samt litteratur- och konsthistoria skulle begagna sig av sin formella rätt att, ehuru från början och alltjämt företrädesvis litteraturhistoriker, för sin del välja den nya professuren i konsthistoria och konstteori. Av en mycket ärad talare i andra kammaren, då ledamot av statsutskottet, formulerades detta avslagsmotiv — vilket även för mig i föl var det enda, men alldeles avgörande, när jag då yrkade avslag — med följande ord: »Min mening är, att professurens innehavare borde återgå till sitt ämne, och jag går så långt, att jag anser detta vara en nödvändig förutsättning för att få detta ingalunda oviktiga ärende på rätt bog». Det var riksdagens ställning till frågan i föl, ty med den motiveringen avslög riksdagen den då föreliggande motionen trots statsutskottets tillstyrkan.

När frågan nu återigen föreligger för riksdagen till avgörande, har visserligen icke denna såsom nödvändig karakteriserade förutsättning blivit verklighet. Men professorn i fråga har förklarat sig villig att övertaga den av de två nya professurerna, som av Kungl.

Anslog till ny
professur i
Lund inom
amnesgruppen
estetik, litte-
raturhistoria
och konst-
historia.
(Forts.)

Maj:t bestämmes. Förslaget innebär nu alltså, att riksdagen skall bevilja medel till två professurer i stället för till en och åt Kungl. Maj:t överlåta att bestämma, vilken av dessa professurer som skall besättas med den nuvarande professorn i de båda ämnena.

Rent formellt är detta förfarande naturligtvis detsamma, som riksdagen i fjol valde för verkställandet av delningen av den estetiska professuren i Uppsala, och kan ur den synpunkten passera utan invändning. Reellt däremot tror jag, att det föreligger en mycket väsentlig skillnad mellan de båda fallen. Lika klar och enkel som Kungl. Maj:ts uppgift var i fråga om delningen av uppslagsprofessuren — vilken delning icke gärna kunde ske på mera än ett sätt, med en så sällsynt överlägsen litteraturhistoriker som då fanns att tillgå för den litteraturhistoriska professuren och vilken naturligtvis icke fallit på den idén att vilja bliva professor i konsthistoria — lika trasslig är, befarar jag, motsvarande uppgift i Lund.

Jag vill däremed naturligtvis icke hava sagt, att den är så trasslig, att riksdagen icke med fullt förtroende skulle kunna åt Kungl. Maj:t överlämna uppdraget att bestämma, vilkendera av de båda professurerna som skall få övertagas av den nuvarande æstetices professorn, men jag vill betona, att detta förtroende naturligtvis icke kan anses innebära ett förtroende till Kungl. Maj:ts *eigen* speciella vetenskapliga sakkunskap i litteratur- och konsthistoria, utan att det allenast innebär en trygg förvissning om att Kungl. Maj:t icke kommer att avgöra denna *både* för det nationella bildningsarbetet och för ett strängt upprätthållande av objektiva vetenskapliga befordringsprinciper synnerligen viktiga och grannlaga fråga utan att först, i full överensstämmelse med andan och möringen i universitetsstatuternas § 53, låta den speciella vetenskapliga sakkunskapen under officiellt ansvar yttra sig.

Det är lätt att inse, att denna vetenskapliga kompetensutredning i detta fall måste få något andra former än de för en normal akademisk befordringsfråga vanliga. Själva den bärande grunden för hela framställningen om denna delning av den estetiska professuren är den, att litteraturvetenskapen och konstvetenskapen numera äro så stora och så åtskilda vetenskapliga discipliner, att det, praktiskt taget, är omöjligt för en enda man att med professorskompetens behärska dem båda. Detta har betygats både av departementschefen i fiol och även indirekt, förefaller det mig, av den nuvarande departementschefen, liksom det uttryckligen har betygats såväl av den nuvarande universitetskanslern som av hans företrädare samt, icke minst eftertryckligt, av den nuvarande æstetices professorn i Lund, som inför den humanistiska sektionen därstädes redan 1913 bland annat yttrade: »I vetenskapligt hänseende har såväl konstvetenskapen som litteraturvetenskapen utvidgats med nya metoder på ett sätt, som gör det synnerligen svårt, om ej omöjligt, att något så när behärska båda ämnena». Detta yttrande återfinnes i den statsverksproposition, som nu föreligger.

Man får ju visserligen erkänna, att man, med detta uttalande för ögonen, får ett något egendomligt intryck av samma professors

åtgärd år 1914 att, sedan han i hela sex år uteslutande skött professuren i litteraturhistoria, medan den konsthistoriska undervisningen besörjs av en biträdande lärare, övergå till konsthistorisk undervisning, från vilken han så lång tid under sin kraftigaste ålder legat borta. Men ett sådant förfaringssätt kan endast understryka betydelsen — för de båda nya professurernas besittande — av det oomtvistliga faktum, att det är hart när omöjligt — med mycket, mycket sällsynta undantag — att innehava verklig professorskompetens på mera än det ena av de båda områdena. Det är från denna utgångspunkt, som den administrativa prövningen — med den vetenskapliga sakkunskapens hjälp — uppenbarligen måste utgå, när riksdagens beslut angående dessa båda professurer skola sättas i verkställighet.

Herr talman! Innan jag slutar, kan jag ej underlåta att uttala min glädje över att den konsthistoriska vetenskapen nu kommer att erhålla självständiga representanter vid båda statsuniversiteten. Ty det är ett faktum, att de gamla æstetices professurerna i långa tider i själva verket icke varit professurer i estetik samt litteratur- och konsthistoria utan egentligen i allenast litteraturhistoria. Och jag har så mycket större behov att uttala min tillfredsställelse över att konsthistorien nu blir tillgodosedd, som det av handlingarna tyckes framgå, att man på vissa universitetshåll vill åtminstone för ögonblicket göra gällande, att den konsthistoriska lärostolen skulle vara en vetenskaplig lärostol en smula i andra planet. Ett sådant åskådningssätt kan jag för min del alls icke godkänna, utan anser för min del den konsthistoriska professuren vara fullt så viktig som den andra lärostol, som nu kommer att jämsides med denna inrättas. Möjligheten för ungdom att vid universiteten erhålla en levande och solid konstbildning är enligt min mening av en nästan oskattbar betydelse för svensk kultur. En sådan konstbildning har nämligen visat sig äga en otrolig förmåga att verka befruktande på de mest skilda områden av samhällslivet. Den kan ge enhet och sammanhang åt kulturelement, som eljest stå oförmedlade och ofta bliva förbisedda. Den befruktar, levandegör och höjer industri och hantverk av så gott som alla slag. Inpressad som en levande anda i den allmänna folkbildningen, förädlar den smaken, skänker hemmen trevnad och slipar bort mycken råhet hos individen.

Men icke minst kan man av en från universiteten och andra konstbildningscentra utgående konstbildning förvänta värdefulla frukter för en förbättrad folkundervisning. Med rätta klagas det över att folkundervisningen är för teoretisk, för litterär, ordet taget i sin vidsträcktaste bemärkelse. Den är för intellektuell, ägnar sig för litet åt att skärpa och förädla sinnesverksamheten. För den moderna riktning inom pedagogiken, för vilken åskådningsundervisningen blivit ett av huvudmålen, måste en levande och gedigen konsthistorisk undervisning vid universiteten inses vara av en omätlig betydelse.

Men naturligtvis är den tillfredsställelse, åt vilken jag i dessa ord icke kunnat underlåta att giva uttryck, grundad på det fulla

*Anslag till ny
professur i
Lund inom
ämnesgruppen
estetisk, litte-
raturhistoria
och konst-
historia*
(Forts.)

*Anslag till ny
professur i
Lund inom
ämnesgruppen
estetik, litte-
raturhistoria
och konst-
historia.*

förtroende jag känner för att Kungl. Maj:t kommer att tillse, att den nya professur i konsthistoria, som nu skall inrättas i Lund, blir så besatt, att dess arbete redan från början kan bliva verkligt fruktbarande. Hade jag icke denna förvissning, skulle jag i år liksom i fjol yrka avslag. Nu kan jag med gott samvete yrka bifall till statsutskottets hemställan.

(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 91—134.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 135.

Lades till handlingarna.

Punkterna 136 och 137.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 138.

Lades till handlingarna.

Punkterna 139—146.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 147.

Lades till handlingarna.

Punkterna 148—152.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 153.

Lades till handlingarna.

Punkterna 154 och 155.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 156—163.

Lades till handlingarna.

Punkterna 164—168.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 169.

Lades till handlingarna.

Punkterna 170—176.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 177.

Lades till handlingarna.

Punkten 178.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 179.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele, Tärna, Sorsele, Arjeplogs, Malå, Fredrika och Jockmocks församlingar bevilja på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor, att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

*Anslag till
upphjälpande
av skolväsendet
inom vissa
lappmarksförsamlingar.*

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Rosén* väckt motion (nr 44), däri hemställts, att riksdagen måtte besluta att till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele, Tärna, Sorsele, Arjeplogs, Malå, Fredrika och Jockmocks församlingar bevilja på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 35,000 kronor, att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

I förevarande punkt hade utskottet på angivna skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr *Roséns* ovanberörda motion, i vad den skilde sig från denna framställning, till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele, Tärna, Sorsele, Arjeplogs, Malå, Fredrika och Jockmocks församlingar bevilja på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor, att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Anslag till
 upphjälpande
 av skolväsendet
 inom vissa
 lappmarksförsamlingar.
 (Fortst.)

Herr Rosén: I denna punkt har begärts ett anslag för att bereda möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom nio lappmarkskommuner. Detta anslag utgår för närvarande med 23,000 kronor. Kungl. Maj:t har föreslagit en höjning till 30,000 kronor. Denna höjning torde möjligen motsvara den ökning av inackorderingsavgifterna, som blivit en följd av de stegrade levnadskostnaderna. I en motion har jag tillåtit mig hemställa, att detta belopp skulle ökas till 35,000 kronor. alltså med 5,000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag, för att därigenom ett större antal barn, än som för närvarande kan komma i fråga, skulle beredas tillfälle till någon skolundervisning. Utskottet har avstyrkt denna motion, med hänvisning till att dessa kommuners ekonomiska ställning torde under senaste åren betydligt förbättrats till följd av skogs- och markvärdets stegring dels i allmänhet och dels genom den nya järnvägens framdragande.

Jag vill anmärka, att den nya järnvägen. Inlandsbanan, ännu endast berör två av de ifrågavarande kommunerna, nämligen Vilhelmina samt Jockmock. Beträffande markvärdets stegring i allmänhet och utskottets uppgift om dessa kommuners ekonomiska ställning ber jag att få meddela ett par siffror, som kunna ha intresse. Enligt statistisk årsbok — och det är förmodligen den statistiken utskottet åberopar — äro jordbruksfastigheterna i Tärna socken, en av dem, som skulle erhålla del av detta anslag, nu upptaxerade till 1,729 kronor per hektar odlad jord. Ser man efter, huru motsvarande taxering ställer sig i andra landsdelar, finner man, att i en socken. Lundby, invid Västerås, motsvarande värde är 340 kronor per hektar och i Karl Gustavs socken i Älvsborgs län 531 kronor per hektar. Nu talas det om och har ofta framhållits, att skatterna i Älvsborgs län äro så ofantligt höga, och det äro de. I den nvs nämnda Karl Gustavs socken i Älvsborgs län var kommunalskatten år 1916 25 kronor 60 öre per 100 kronor, medan Tärna socken för fjolåret hade en kommunalskatt av 12 kronor 85 öre. Om jorden skulle vara taxerad i Tärna socken efter samma grunder som i Karl Gustavs församling i Älvsborgs län, skulle kommunalskatten i Tärna socken vara 42 kronor 40 öre, och om jorden i Tärna socken skulle vara taxerad på samma sätt som i Lundby socken invid Västerås, skulle kommunalskatten i Tärna uppgå till 65 kronor 53 öre. Nu tillåter jag mig fråga, huruvida det kan vara lämpligt, att dessa kommuner skola på sätt och vis bestraffas därför, att de varit betydligt, jag skulle nästan vilja säga, ärligare vid taxeringen än åtskilliga andra. Jag kan åtminstone icke finna, att det är någon rättvisa däruti.

Det framhålles vidare av utskottet och även av Kungl. Maj:t, att det behöves en utjämning mellan dessa kommuner. En del kunna behöva större bidrag, och andra kunna reda sig med mindre. Det är möjligt. Och jag tror nog, att en utjämning är behövlig, men i varje fall kan en sådan icke medföra någon avsevärd förbättring i avseende på skolgången. Kyrkoherden i Tärna församling har i den uppgift, som ingivits till domkapitlet rörande behovet av anslag för detta ändamål, framhållit bland annat, att endast i den kommunen

finnas 47 barn, som icke ha tillfälle att erhålla en enda dags skolundervisning, därför att det icke finns medel att betala deras inackordering. Det är fråga om så väldiga arealer i dessa lappmarkssocknar, att man knappt kan göra sig en föreställning därom. Endast dessa nio kommuner motsvara till arealen lika mycket som 8 gånger Skaraborgs län, och de äro så gleset befolkade, att medeltalet är en person på två kvadratkilometer. Detta gör, att det blir så oerhörda avstånd till skolorna, att man måste inackordera barnen i de byar, där skolor finnas, många mil från hemmet. I fyra av ifrågasvarande socknar finnas enligt vederbörande folkskolinspektörs berättelse icke mindre än 187 barn, som under år 1917 saknat all skolundervisning.

*Anslag till
upphjälpsändr
av skolväsendet
inom vissa
lappmarksför
samlingar*
(Forts.)

Kan det vara riktigt att fortsätta på detta vis att genom att knussla på några tusen kronors statsbidrag till dessa fattiga kommuner förmena barnen där varje skolundervisning? Kyrkoherden i Tärna har uppgivit, att om de 47 skolpliktiga barn, som finnas i den socknen och som sakna all skolundervisning, skulle under ett år komma i åtnjutande av helårsläsning, det skulle erfordras bara för Tärna ett statsbidrag av 22,000 kronor och om de skulle komma i åtnjutande av halvårsundervisning 11 000 kronor. Man förstår då, att den utjämning kommunerna emellan, som Kungl. Maj:t och utskottet talat om, icke har någon stor betydelse, utan att det fordras ökning av anslaget, om man skall vinna någon förbättring.

Jag hemställer, herr talman, om det icke skulle vara möjligt, att första kammaren skulle kunna bifalla min motion om höjning av anslaget till 35,000 kronor.

Herr Strömberg: Herr greve och talman, mina herrar! Kungl. Maj:t har här föreslagit, att det förutvarande anslaget, som är 23,000 kronor, skulle höjas till 30,000 kronor just med hänsyn till den inträdda dyrtiden och sålunda behovet av att ha mera att röra sig med för inackordering av de skolpliktiga barnen inom dessa socknar i Lappmarken. Motionären anser icke detta tillräckligt, utan har motionerat om att öka anslaget till 35,000 kronor. Emellertid finnes till förmån för Kungl. Maj:ts förslag det skälet, att, såsom Kungl. Maj:t säger i sin proposition, det »synes emellertid, som om den ekonomiska bärkraften hos några av de ovannämnda lappmarksförsamlingarna numera skulle medgiva, att de själva bidroge till ifrågasvarande inackordering med något större belopp än hittills, och att fördelningen av anslaget på den grund borde verkställas efter i någon mån ändrade grunder». Därvid har Kungl. Maj:t tänkt sig, att om somliga av de förnögnare kommunerna bidroge med ett större belopp än hittills, det bleve möjligt att fördela anslagsmedlen rikligare än hittills skett på de andra mera behövande kommunerna och sålunda det önskemål, som Kungl. Maj:t, utskottet, motionären och vi alla i möjligaste mån vilja tillgodose, skulle kunna tillgodoses. Utskottet har för sin del icke kunnat annat än till fullo instämma i detta Kungl. Maj:ts yttrande, särskilt som man ju måste säga sig, att under sista tiden den ekonomiska ställningen inom åtskilliga sock-

Anslag till
upphjälpande
av skolväsendet
inom vissa
lappmarksför-
samlingar.

(Forts.)

nar däruppe icke oväsentligt förbättrats till följd av den förhöjning i skogs- och markvärde m. m., som vi alla veta under de senare åren ägt rum, samt med hänsyn till vissa järnvägsförbindelser, som dels hålla på att framdragas, dels äro i någon mån färdiga. Om vi dessutom ta i betraktande den statistik över kommunalutgifter, som finnes för de olika kommunerna i riket, finna vi därav, att åtskilliga av dessa kommuner, som här äro i fråga att få bidrag, dock icke ha större utskylder, än vad som är fallet med ej så få kommuner i mellersta Sverige, och att man således icke utan orättvisa mot dessa senare skulle kunna gå längre än redan skett. Men som sagt huvudskälet är, att man har anledning att tro, att man genom en annan fördelning skulle kunna få anslaget att räcka på ett tillfredsställande sätt, och vid sådant förhållande ha vi icke ansett oss böra gå längre än Kungl. Maj:t begärt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets d. v. s. Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Bergqvist: Domkapitlet i Luleå har gjort framställning om ett anslag till nästa år av 30,000 kronor för utackordering av fattiga, på längre avstånd från skolorna inom Lappmarken boende skolpliktiga barn. Domkapitlet var vid denna sin framställning väl medvetet om att denna summa var för liten, men med hänsyn till de stora krav, som ställas på statsverket, icke minst för undervisningsändamål uppe i de norrländska bygderna, ansåg sig domkapitlet icke kunna begära ett större belopp. Nu har emellertid av en enskild motionär begärts 35,000 kronor. För min del har jag vid behandlingen av ärendet inom utskottet icke ansett mig kunna yrka något högre belopp än det domkapitlet begärt. Skulle emellertid kammaren vilja bifalla motionärens hemställan och anslå 35,000 kronor, kan jag icke annat än med största tillfredsställelse se detta.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med godkännande av den i ämnet väckta motionen bifalla utskottets hemställan i övrigt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr Rosén begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i punkten 179 av sitt utlåtande nr 8 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren att med godkännande av den i ämnet väckta motionen i övrigt bifalla utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 63.

*Anslag till
upphjälpande
av skolväsendet
inom vissa
lappmarksför-
samlingar.
(Forts.)*

Punkten 180.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 181—184.

Lades till handlingarna.

Punkterna 185 och 186.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 187.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att i riksstaten uppföra det under åttonde huvudtiteln upptagna ordinarie anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor såsom förslagsanslag med oförändrat belopp 140,000 kronor.

*Anslag till
stipendier åt
elever vid
folkhögskolor.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena i första kammaren av herr *M. Hellberg* m. fl. (nr 77) och den andra i andra kammaren av herr *A. von Sneidern* m. fl. (nr 122), däri hemställts, att riksdagen för beredande av höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor under läsåret 1918—1919 måtte anvisa på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 85,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda grunder hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av herr *Hellbergs* m. fl. och *von Sneiderns* m. fl. ovanberörda motioner, måtte

a) i riksstaten uppföra det under åttonde huvudtiteln upptagna ordinarie anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor såsom förslagsanslag med oförändrat belopp 140,000 kronor,

b) för beredande av höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor under läsåret 1918—1919 anvisa på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 70,000 kronor.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *O. M. Strömberg* och *C. Persson* i Stallerhult, vilka likväl ej antytt sin mening.

Herr *Strömberg*: Herr greve och talman! Vid denna punkt ha herr *Persson* i Stallerhult och jag gjort en blank reservation, och

*Auslag till
stipendier åt
elever vid
folkhögskolor.
(Forts.)*

jag ber därför att få yttra några ord. Reservationen innebär, att vi anse, att utskottet bort bifalla det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, men däremot avslå de väckta motionerna. Vid frågans behandling inom utskottet delades denna vår åsikt av åtskilliga ledamöter, men reservation har icke anförts av andra än av oss två. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att anslaget skall utgå med ett oförändrat belopp av 140,000 kronor, sådant som fjolårets riksdag fastställt det genom ökning från förutvarande 110,000 kronor, så att det nu blott skulle förändras till sin natur och göras till förslagsanslag i stället för förslagsanslag högst. Någon höjning av stipendiebeloppen är däremot icke av Kungl. Maj:t ifrågasatt. Genom en sådan förändring, som nu är ifrågasatt, vinner man, att anslaget räcker bättre till än förut, så att alla, som verkligen behöva det, kunna få stipendium till fullt belopp, då man förut måst minska somliga stipendiebelopp för att få fullt till dem, som varit mest i behov. Detta förslag om anslagets förändrade natur, som tillstyrkts av ett enhälligt utskott, är ju så mycket lämpligare, som därigenom vinnes full likställighet med vad som gäller med avseende på stipendier vid lantmannaskolorna, vilka ju stå folkhögskolorna mycket nära. Vid fjolårets riksdag beslöts nämligen på jordbruksutskottets förslag, att stipendierna vid lantmannaskolorna skulle utgå såsom förslagsanslag, medan däremot samma riksdag på statsutskottets förslag i fråga om folkhögskolorna bestämde, att dessa stipendieanslag skulle vara förslagsanslag högst. Genom den ändring, som vi nu alla äro med om, blir således likställighet rådande härvidlag.

Nu ha emellertid enskilda motionärer föreslagit, att själva stipendiebeloppen skulle höjas, och för ändamålet begärt ett anslag för år 1919, och detta krav har utskottet i viss mån tillgodosett. Vi reserveranter finna emellertid detta rätt betänkligt, i främsta rummet med hänsyn till de konsekvenser, som det har med sig rörande stipendierna vid andra läroanstalter. Att först och främst lantmannaskolornas stipendier skola sättas till samma belopp, är alldeles givet, och därom föreligga motioner vid detta års riksdag, ehuru de ännu ej behandlats just i väntan på riksdagens beslut i detta ärende. Men det finnes ju stipendier vid andra läroanstalter, som man också måste tänka på. Särskilt vill jag peka på folkskoleseminarierna, där stipendierna för närvarande utgå med betydligt lägre belopp än som redan gäller för dessa folkhögskolor. Stipendierna utgå vid seminarierna med ungefär 75 kronor per termin, under det att vid folkhögskolor och lantmannaskolor stipendier för obemedlade utgå med 125 kronor för en kurs om 20 veckor, d. v. s. ungefär lika lång tid som vårterminen vid seminarierna. Skola folkhögskolornas stipendier höjas, fordrar väl rättvisan, att seminarierelevernas stipendier i samma mån höjas. Det är samma skäl för bådaderna, nämligen de dyra tiderna. Men det är ju också åtskilliga andra anstalter, om vilka detsamma kan sägas. Vi ha för icke så många dagar sedan skrivit till Kungl. Maj:t med anhållan, att det måtte tagas i övervägande, om icke stipendier borde införas även vid de tekniska skolorna, och jag är övertygad om att det så småningom kommer att på rätt många

områden göras liknande framställningar. Vad man här gör i detta fall, drar således konsekvenser med sig, och det icke på så få håll.

Det är ju givet, att dessa stipendier äro till stor nytta och därför bör man göra vad man kan för att de också skola tilldelas dem, som verkligen äro i behov därav. Men det är en viss fara, om man går för långt och gör dem för höga, dels springa kostnaderna i sådant fall upp rätt väsentligt och dels kan därigenom lätt alstras den uppfattning hos vederbörande elever, att de ej behöva underkasta sig själva så synnerligen stora, om ens några uppoffringar för dessa kursers genomgående, utan att alltsammans såväl undervisning som vivre och övriga kostnader för deras vistelse vid skolorna skall läggas på stat och kommun, och det är ju en uppfattning, som man ej bör alltför mycket uppmuntra. Vad utskottet säger mitt på sid. 100, nämligen: »För den ungdom, som står i begynnelsen av sin verksamhet, kan lockelsen till en hög förtjänst på annat håll vara avgörande, då det gäller valet mellan att med dryg ekonomisk uppoffring bevista en folkhögskolekurs och att omedelbart söka sin utkomst på annan väg» — detta skulle man ju nästan kunna folka så, att utskottet menade, att man genom höjda stipendier skulle så att säga böra konkurrera med arbetstillfällena på andra områden och på så sätt söka nästan locka elever till dessa skolor, vilket väl ändå ej kan vara det rätta. — Vi ha också ansett, att den ekonomiska ställningen hos de befolkningslager, varifrån dessa folkhögskoleelever mest komma, under de sista åren ej obetydligt förbättrats, och det kan väl ingen förneka, att såväl jordbrukarna, större och mindre, som även småbrukarna under de gångna åren fått en helt annan och bättre ekonomisk ställning, än de hade för några år sedan, och att de således böra i större mån än hittills kunna bidraga till sina barns vistelse vid dessa folkhögskolor. Det är visserligen riktigt, att penningvärdet sjunkit, så att de stipendier, som nu utgå, ej äro av samma värde, som de förut voro. Men å andra sidan kan man säga, att då det gäller landsbygden, där dessa skolor nästan undantagslöst ligga, detta förhållande är mindre kännbart än när det gäller städer, där seminarier och andra anstalter ligga. För resten, som jag nyss sade: genom en förändring av anslaget natur till »förslagsanslag högst» blir ju möjligheten att tilldela fulla stipendier åt alla, som verkligen därav äro i behov, tillgodosedd i fullt mått, och vid sådant förhållande synes det oss mindre nödvändigt att nu öka stipendiernas belopp.

Det är av dessa skäl som jag, herr greve och talman, yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag och således avslag å utskottets förslag i vad det skiljer sig från Kungl. Maj:ts.

Herr Pers: Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det insmugit sig en felaktighet i den kartong, som vi fått oss tilldelad med rättelse i utskottets utlåtande vid denna punkt. Utskottets yttrande börjar nämligen ett stycke högre upp, än vad trycket vid sidan synes utvisa. Det har sin vikt därför, att såvitt jag fattat utskottet rätt det varit fullständigt ense med re-

Anslag till
stipendier åt
elever vid
folkhögskolor.

(Forts.)

servanterna därom, att ifrågavarande anslag skulle förändras till förslagsanslag ifrån att vara begränsat.

Vidare vill jag säga, att utskottet naturligtvis noga prövat de skäl, som förelegat, innan det tillstyrkt höjning av ett av Kungl. Maj:ts begärt anslag, men utskottet har också ansett, att sådana skäl funnits. Det är ett statsintresse av mycket stor betydelse, att dessa skolor bliva väl besökta, att de ej gå tillbaka i frekvens. Det är något, som bör framgå alldeles tydligt i dessa dagar, när man över hela landet är i så hög grad beroende av lantbefolkningens medborgerliga känsla och lojalitet, och ej blott det, utan ock av den anda och energi i fråga om uppgiften, som man önskar, att lantbefolkningen skall vara besjälad av. När man då vet, att de ekonomiska förhållandena för dessa såväl som andra befolkningslager ändrat sig högst betydligt, så har man funnit, att en förbättring på den punkten ej borde uraktlätas, utan vidtagas. Det är sant, att en del av befolkningen fått sin inkomst höjd, men lyckligtvis ha dessa skolor i allt högre grad dragit elever från fattiga hem, i vissa trakter från småbrukare och sådana småbrukare, som delvis äro beroende av skogsarbeten och sådant. Ungdomen i dessa befolkningslager får i allmänhet själv taga initiativet till sin skolgång, och den får därför i hög grad sörja för sig själv i skolorna. Hemmet har ej råd och har ofta ej förstånd att understödja dem i skolorna. När så är förhållandet framgår det som nödvändigt att hjälpa dessa ungdomar att kunna draga sig fram. Kostnaden är nu högre och lockelsen från andra håll är också högre. Man må kalla det konkurrens eller ej, men det är verkligen så, att tillfälle till god förtjänst på andra håll drager ungdomen från skolorna, minskar lusten hos dem att besöka dessa, och då böra vi i någon mån motverka detta. Det tror jag ej, att man kan komma ifrån. De konsekvenser, som skulle följa härav, vore närmast, att lantmannaskolorna komme i samma predikament, och jag är övertygad om, att jordbruksutskottet och riksdagens kamrar också skola taga den konsekvensen. Den är, föreställer jag mig, önskvärd och riktig. Men det kan befaras, säger man, att konsekvenserna skulle utsträckas vidare. Ja, riksdagen får väl här som annorstädes pröva och se, och äro konsekvenserna nödvändiga, får man taga dem. Men i fråga om t. ex. dessa stipendier vid folkskoleseminarierna är det dock så, att en seminarieelev har en säker utsikt att bli placerad på en avlönad plats, och det är nu all utsikt till, att avlöningen skall bliva sådan, att de skola kunna försörja sig på den. Men de, som gå till lantmannaskolorna eller folkhögskolorna, hava ingen sådan plats i beredskap. De gå ut i den privata verksamheten, och de ekonomiska möjligheterna ligga i det ovissa. Även ur den synpunkten tror jag, att statsutskottets hemställan är välgrundad.

Jag tillåter mig alltså att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt

samt vidare därpå att kammaren skulle, med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till stipendier åt elever vid folkhögskolor.
(Forts.)

Punkterna 188—196.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 197.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att anvisa på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 10,000 kronor för beredande av tillfällig löneförbättring under år 1919 dels till rektorn vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas med 600 kronor i första eller andra lönegraden och med 500 kronor i tredje lönegraden samt till envar av rektorerna vid förskolan för blindas i Växjö och hantverksskolan i Kristinehamn för blindas med 600 kronor, att utgå i samma ordning som lönen vid tjänsten, dels ock till ämneslärare och ämneslärarinna vid institutet för blindas å Tomtebodas eller hantverksskolan i Kristinehamn för blindas, till lärarinna vid förskola, till musiklärare och gymnastiklärare vid institutet ävensom till arbetslärare, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med i kungörelse i ämnet den 11 december 1917 angivna grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för den tillfälliga löneförbättringens utgående till rektorer och lärare vid blindundervisningsanstalterna kunde befinnas erforderliga.

Anslag för tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid blindundervisningsanstalterna.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått en av herr *K. A. Nilson* i första kammaren väckt motion (nr 31), däri hemställts, att riksdagen med bifall i övrigt till vad Kungl. Maj:t i ärendet föreslagit ville besluta, att arbetslärare vid blindundervisningsanstalterna skulle, vad föreslagen tillfällig löneförbättring vidkomme, likställas med ämneslärare och ämneslärarinna, och att sådan löneförbättring förty under år 1919 måtte utgå med enahanda belopp, som kunde bliva tillerkänt ämneslärare.

Utskottet hade i förevarande punkt av angiven orsak hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å herr Nilsons ovanberörda motion, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, anvisa på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 10,000 kronor för beredande av tillfällig löneförbättring under år 1919, dels till rektorn vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas med 600 kronor i första eller andra lönegraden och med 500 kronor i tredje lönegraden samt till envar av rektorerna vid förskolan för blindas i Växjö och hantverksskolan i Kristinehamn för blindas med 600 kronor, att utgå i samma ordning som lönen vid tjänsten, dels ock till ämneslärare och ämneslärarinna vid institutet för blindas å Tomtebodas eller hantverksskolan i Kristine-

*Anslag för
tillfällig löne-
förbättring åt
läroversona-
len vid blind-
undervisnings-
anstalterna.*

(Forts.)

hamn för blinda, till lärarinna vid förskola, till musiklärare och gymnastiklärare vid institutet ävensom till arbetslärare, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med i kungörelse i ämnet den 11 december 1917 angivna grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för den tillfälliga löneförbättringens utgående till rektorer och lärare vid blindundervisningsanstalterna kunde befinnas erforderliga.

Herr Nilson, Karl August: I detta ärende, som rör sig om en tillfällig löneförbättring åt lärarne vid blindundervisningsanstalterna, har jag föreslagit en något förändrad grund för denna löneförbättring, så nämligen, att arbetslärarne vid dessa abnormskolor skulle räknas till samma klass, som de s. k. ämneslärarne. Vad som nu tillämpas tillkom under förra året på grund av framställning från folkskolöverstyrelsen, som föreslog en löneförbättring för folkskol- och småskollärare, vilken skulle gälla även för abnormlärarne, och därvid jämnställde man abnormlärarne med folkskol- och småskollärarne på så sätt, att ämneslärarne jämnställdes med folkskollärarne och arbetslärarne med småskollärarne. Härigenom tillkom nu en ny beräkningsgrund, som ej förut funnits och som knappast heller kan i fortsättningen vara tillräddlig. Att ämneslärarne jämnställas med folkskollärarne, vad lön och extra lönetillägg beträffar, därom är ju ingenting att säga, men dessa arbetslärare, som ju i stort sett också äro ämneslärare, — mellan dessa ämneslärare och arbetslärarne läser man strängt taget knappast kunna göra någon åtskillnad — dessa arbetslärare synas mig, då man jämnställer dem med småskollärare, komma i en alltför ogynnsam ställning. Av småskollärare finnes det ju i vårt land egentligen ej annat än småskollärarinnor, som ju i de flesta fall äro utan familj, ogifta, men dessa arbetslärare vid abnormskolorna äro ju dels familjeförsörjare, dels äldre personer och dels personer, som för att kunna taga en sådan plats måste utbildat sig betydligt mycket mera, än en småskollärarinna behövt göra.

Nu förhåller det sig ju så, att på grund av särskild framställning från Kungl. Maj:t även dessa abnormlärare kommit i åtnjutande av krigstidstillägg och krigstidshjälp. För 1918 alltså verkar alltså ej förra årets riksdagsbeslut beträffande dessa extra lönetillägg på något sätt, då abnormlärarne i stället för lönetilläggen fått krigstidshjälp. Det är möjligt, att förhållandet blir detsamma nästa år, att alltså detta extra lönetillägg ej kommer att utgå, men det har redan meddelats, att även dessa abnormlärare ordinarie löneförhållanden kanske nästa år komma att undergå en reglering. Och då skulle det ju vara illa, om dessa arbetslärare fortfarande skulle nödgas stå i denna särklass, där de väl endast genom en ren tillfällighet blivit ställda. Jag tror, att varken utskottet eller folkskolöverstyrelsen tänkt sig, att denna placering skulle bli så långvarig, utan räcka endast ett enda år, i vilket fall den ju ej haft så stor betydelse, men allt eftersom de här extra förhållandena bli långvariga, är det givet, att det för dessa lärare med familj verkar

kanske betungande att få ett mindre lönetillägg än de efter mitt förmenande rätteligen borde ha.

Jag har redan förut påpekat, att det är svårt att göra skillnad mellan arbetslärare och ämneslärare. Det behöves ingen examen för vare sig den ena eller den andra gruppen. Nu sitter t. ex. en kvinna som ämneslärare och har ingen annan examen, än att hon gått igenom en folkskola eller elementarskola. Hon undervisar dels i handarbete, dels i skrivning, men kallas ämneslärare och får som sådan ett högre lönetillägg än den gifte arbetsläraren får, som har familj att försörja och som har lika stor utbildning som denna kvinnliga ämneslärarinna. En musiklärare vid här ifrågavarande institut har ej större avlöning än en arbetslärare, men han går efter en högre klass och får därför högre lönetillägg.

Jag har velat lägga fram denna sak på det att åtminstone då frågan om löneroglering kommer upp på nytt dessa lärare ej må bli undanskjutna till den särställning, som de nu fått och som ej kan försvartas. Nu kan jag, herr talman, ej tänka på att vinna något med ett yrkande i detta fall, och jag ämnar ej heller framställa något sådant. Jag har endast velat till utskottet och departementschefen framföra en önskan att vid en kommande reglering frågan, såsom utskottet självt säger, må komma upp till förnyad utredning. Av den anledningen har jag nu framlagt saken, som jag gjort.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 198—204.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 205.

Lades till handlingarna.

Punkterna 206—208.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 209 och 210.

Lades till handlingarna.

Punkterna 211—216.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 217—219.

Lades till handlingarna.

Anslag för tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid blindundervisningsanstalterna.

(Forts.)

Punkterna 220—250.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 251.

Lades till handlingarna.

Punkterna 252—256.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 257.

*Anslag till
svenska akade-
mien m. m.*

I denna punkt hade utskottet hemställt, att samtliga de ordinarie anslag under åttonde huvudtiteln, vilka icke i utlåtet blivit särskilt omförmälda, måtte i riksstaten för år 1919 upptagas med oförändrade belopp.

Ifrågavarande punkt hade avseende på, bland annat, ordinarie anslaget till svenska akademien å 8,250 kronor.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet i anledning av ett av de ordinarie anslag, som här föreslagits till oförändrat belopp. Jag ämnar icke framställa något annat yrkande än det, som gjorts, utan endast uttala några reflexioner i anledning av denna punkt i förhoppning att därmed kunna en annan gång framkalla någon ändring. Det gäller anslaget till Svenska akademien, vilket för övrigt är ett mycket obetydligt anslag å 8,250 kronor.

Akademien äger, som bekant, icke endast denna tillgång, utan den har även inkomster av Post- och Inrikes Tidningar. Akademien är nog blygsam att icke egentligen för egen del använda dessa tämligen stora inkomster, utan anslår dem uteslutande till det under akademiens auspicer bedrivna stora ordboksarbetet. Det är ju ett utomordentligt betydelsefullt företag, men man måste ovillkorligen göra den reflexionen, att arbetet går oerhört långsamt. I år är det 25 år sedan första häftet av svenska akademiens ordbok utkom. Det trycktes år 1893, och arbetet därpå hade ju börjat betydligt före detta år. Om man ser efter, vad som hittills medhunnits av ordboken, så räknar man mycket liberalt, om man säger, att det är de fyra första bokstäverna i alfabetet, som äro färliga. Ifall man räknar ut, huru lång tid det skulle kräva, för att arbetet skulle bliva färdigt, kommer man till en siffra, som närmar sig ett par hundra år, efter lägsta beräkning åtminstone 163 år ifrån arbetets början. Det leder till rena orimligheter att utsträcka ett vetenskapligt arbete av detta slag över så lång tid. Vad skulle man t. ex. säga om ett arbete som påbörjats för 163 år sedan, år 1755, och skulle avslutas 1918? Vilka oerhörda förändringar i vetenskapliga uppfattningar och en mängd andra förhållanden ha icke inträtt under den

Anslag till
svenska akade-
mien m. m.
(Forts.)

tiden? Redan stavningen har under de år som förflutit sedan 1893 hunnit förändras, och vi kunna vara övertygade om, att den kommer att förändras ytterligare under de närmaste århundradena. Från och med bokstaven E har akademien också beslutat följa en ändrad stavning, men de fyra första bokstäverna hava gammalstavning. Detta är dock mindre betydelsefullt, men det är säkerligen mycket annat än stavningen, som kommer att ses ur ändrade synpunkter om hundra år. Men man kan ju icke ändra om planen helt och hållet utan att sönderbryta hela verket. När man uppgör en plan som skall gälla för så lång tid framåt, förefaller det hela ganska vanskligt.

Företaget är emellertid sådant det hittills framträtt, ett verkligt storslaget resultat av och ett ärofyllt monument över svensk språkforskning; det är som heroisk kulturbragd en av de mest imponerande, som vår historia känner, det bör oförbehållsamt erkännas. Dess kvalitet står så högt, att säkerligen intet kulturland kan uppvisa något bättre på motsvarande område, och kvantiteten lämnar verkligen intet övrigt att önska. Varje svenskt ords historia följes från dess första uppträdande i litteraturen genom de skiftande betydelseväxlingarna; man kan gott säga, att så gott som varje mera innehållsrik ordbruk utvecklar sig till en hel liten vetenskaplig avhandling av synnerligen solid och pålitlig beskaffenhet.

Detta arbete är således utomordentligt högt kvalificerat och en heder för svensk forskning. Det är i sin art ett uttryck för svenskt kynne: det är överensstämmande med god svensk tradition, att, när något verkligt stort arbete skall företagas, det skall göras gediget.

Därmed följer givetvis en viss långsamhet. Det borde dock kunna gå något fortare, och vad är anledningen till att det icke gör det? Jo, om jag icke misstager mig, är det egentligen blott 8 personer, som sysselsätta sig med det regelbundet fortgående arbetet på verkets redaktion. Det borde ju kunna gå mycket fortare, om man finge större personal, och det saknas i vårt land verkligen icke möjlighet till detta. Det finnes få vetenskaper, som befinna sig i rikare blomstring och som vid universiteten tilldragit sig större lärjungeskaror än just den nordiska språkforskningen. Det saknas icke personer, som skulle kunna användas för detta arbete, men det saknas förmodligen erforderliga medel därtill. Det är rätt väsentliga medel, som, vilket redan påpekats, akademien härtill anslagit av sina inkomster av Posttidningen, men jag undrar, om det icke skulle kunna tänkas, att staten skulle kunna bidraga till ett så betydelsefullt nationellt företag genom särskilt anslag.

Då nu akademien icke begär sådant anslag, vore det ju nästan orimligt, om en enskild motionär framlade något yrkande i den vägen, och det är givetvis icke min mening att så göra, allra minst vid detta tillfälle; men jag hemställer, huruvida icke Kungl. Maj:t skulle kunna taga saken under överbäggande för framtiden och framför allt, om icke akademien själv skulle kunna tänka på att eventuellt sätta sig i förbindelse med Kungl. Maj:t och begära ökade medel till påskyndande av detta verkligt monumentala arbete. I

Anslag till
svenska akade-
mien m. m.
(Forts.)

varje fall kan man hava rätt att här stryka under den svenska och — man kan lugnt säga det — hela den nordiska språkvetenskapens enhälliga önskan i detta avseende. Vid senaste nordiska filologmötet i Göteborg framställdes nämligen en önskan, som gick ut på, att akademien skulle söka finna utvägar för påskyndande av detta företag.

Det är således icke för att göra något yrkande, som jag begärt ordet, men jag har velat begagna tillfället för att giva uttryck åt dessa, som jag tror, befogade tankar, vilka, som herrarna behagade finna, på intet sätt äro förestavade av någon som helst avoghet mot svenska akademien utan tvärtom avse att på bästa sätt främja en av de betydelsefullaste sidorna av dess verksamhet.

Herr H j ä r n e: Herr greve och talman! Den föregående ärade talaren har, som han också själv framhöll, uttalat sig mycket välvilligt om Svenska akademiens ställning till detta ordboksarbete, och jag skulle gärna vilja gengälda denna hans vänlighet med motsvarande tacksamhetsbetygelser, om jag icke tyckt det vara litet underligt, att han kommit att tala om Svenska akademiens ordboksarbete i sammanhang med detta statsanslag. Därför tror jag, det vore bäst att spara en diskussion om ordboksarbetet, tills, såsom jag hoppas, den föregående ärade talaren någon gång väcker en motion om de ökade statsmedel, som han vill därtill använda. Tills vidare tycker jag som sagt det är litet underligt, att saken kommit till tals med hänsyn till detta anslag, som statsverket lämnar Svenska akademien. och som utgår som ordinarie anslag å 8,250 kronor. Statsutskottet har icke föreslagit någon ändring av detta belopp. Dessa 8,250 kronor bestå dels av 6,000 kronor, som utdelas till författare och dels av ett ordinarie anslag, å 2,250 kronor som daterar sig från Gustaf III:s tid, och som användes till akademiens högtidsdag, för präglning av medaljer o. s. v. Det räcker för övrigt icke till, utan andra akademiens medel, för vilka ingen redovisning till statsverket sker. måste ytterligare tagas till hjälp.

Detta säger jag rent och öppet, därför att jag tycker det är litet underligt, att man passar på tillfället att bringa ordboksarbetet på tal i sammanhang med de i själva verket för statsverket så jämförelsevis obetydliga inkomster, som akademien har att tillgå därifrån.

Herr B e r g m a n: Den föregående ärade talaren ansåg det underligt att jag fört denna sak på tal vid detta tillfälle i stället för att väcka motion om saken. Jag påpekade likväl redan i mitt förra anförande, att det vore ganska underligt, för att använda hans eget uttryck, om enskild motionär skulle väcka förslag om anslag till Svenska akademien. Det bör väl egentligen vara akademien, som själv tager initiativet till den saken, eller ock bör Kungl. Maj:t göra det. Jag har endast velat giva uttryck åt, vad som dokumenterats som en enhällig önskan hos den svenska språkforskningens målsmän.

nämligen att detta arbete måtte kunna få den uppmuntran att det kan bli färdigt förr.

Det är ju för närvarande så, att man verkligen icke *kan* bringa saken på tal under någon annan form än den jag nu valt. Det går icke under någon annan av de punkter, statsutskottet här särskilt har behandlat. Den enda punkt, under vilken man kan komma fram med denna ganska viktiga sak, är just under den nu förevarande, vilken ju i sig innesluter bl. a. det ordinarie anslaget till svenska akademien.

Det är alldeles riktigt, att detta lilla anslag på 8,250 kronor icke användes till detta ändamål, men det finnes icke heller något annat av staten beviljat anslag, som användes härtill, och därför har jag med anledning av denna punkt velat uttrycka en önskan, som delas av många, att det måtte kunna framdeles bli något anslag, som möjliggör ett raskare tempo vid fullbordandet av detta stora kulturverk.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Herr statsrådet *Rydén* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 129, om anvisande av medel till bestridande av kostnaderna för vattendomstolarnas verksamhet m. m.;

nr 210, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 8 § rättegångsbalken;

nr 211, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen om straffregister den 17 oktober 1900; samt

nr 212, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8 B, angående reglering av utgifterna under tilläggsstatens för år 1918 åttonde huvudtitel, innefattande anslag till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Lades till handlingarna.

Punkterna 34—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till svenska akademien m. m.
(Forts.)

Punkterna 40 och 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42 och 43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av ytterligare låneunderstöd till täckande av kostnaden för anläggning av järnväg från Gånghester till Ulricehamn;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt tillfälligt lönetillägg åt vissa tjänstemän vid statens järnvägar; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förste kontorsbiträdet vid statens järnvägar A. W. Kjellson att gälda visst honom till utgivande ådömt ersättningsbelopp m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 39, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 40, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående inrättandet av en ny ordinarie vaktmästartjänst i riksgäldskontoret, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående medgivande av s. k. borgerlig begravning.

I föreliggande utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen med bifall till en inom andra kammaren av herr *Kjellberg* väckt motion, nr 146, måtte i skrivelse till Kungl.

Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under övervägande, huruvida och under vilka villkor s. k. borgerlig begravning skulle kunna medgivas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill detta övervägande kunde föranleda.

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.

(Forts.)

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Gezelius* och *Rogberg*, greve *Spens* samt herrar *Dahl* och *Andersson* i Knäppinge hemställt, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Rogberg*: Herr vice talman! Som bekant avser den gällande lagen om jordfästning endast medlemmar av svenska kyrkan. Författningen innehåller bestämmelser, att jordfästning skall verkställas av präst och att vid densamma kyrkohandbokens formulär skall följas. Dessa bestämmelser synas vara lämpliga och tillfredsställande. Det torde vara en urgammal uppfattning, att jordfästning är en religiös akt, och följaktligen lära alla kyrkor fordra att densamma skall utföras av präst eller församlingsföreståndare. Kyrkohandbokens formulär äro enkla och högtidliga. De tillfredsställa därför den religiösa känslan. Samtidigt äro de lika för alla, vilket ju även är alldeles riktigt.

Emellertid ha anmärkningar mot gällande författning kommit till synes i riksdagen, och det skedde, såvitt jag vet, första gången år 1910 och ifrån två diametralt olika håll. Från frireligiöst håll gjordes i en motion av herr *Byström* i andra kammaren gällande, att den omständigheten, att jordfästning verkställdes av präst, mången gång betog jordfästningen den personligt religiösa karaktär, som kunde vara önskvärd. För att öka det rent religiösa momentet vid jordfästningen var hans önskan: Bort med prästen! Och han hemställde därför om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rättighet för annan än präst i statskyrkan att få verkställa jordfästning.

Den andra åsikten, för vilken i andra kammaren herr *Kjellberg* gjorde sig till talesman, tog hänsyn till önskningarna hos dem, som hade anslutit sig till mera rationalistiska trosåskådningar, och vände sig egentligen emot begravningsformuläret. Motionären förklarade nämligen, att i detta förekomma ord och uttryckssätt, vilka mången gång stode i strid med grunduppfattningen hos dem, vilka orden gällde. Han vände sig således närmast emot formuläret, förmodligen i beräkning att därigenom jämväl få bort prästen, och yrkade därför i sin motion någonting, som kallas borgerlig begravning. Huru det sedan gick med dessa motioner intill år 1917, kan jag kanske få förbigå, men vid 1917 års riksdag, d. v. s. förra året, återkom herr *Byström* i andra kammaren med sin motion angående rätt för annan än präst i statskyrkan att få förrätta jordfästning.

Lagutskottet använde denna motion till att göra en hemställan angående införandet av borgerlig begravning. Förmodligen glädde motionären utskottet och förmodligen förvånade han mången annan när han förklarade att han för sin del skulle vara nöjd, om riksdagen ville besluta i enlighet med lagutskottets hemställan.

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

Vid detta års riksdag har herr Kjellberg återkommit med motion om borgerlig begravning, men i motiven till sin motion har han rört samman, om jag så får säga, vad herr Byström anført och vad han själv tidigare anført, så att man icke kan bliva fullt på det klara med, vad han med sin motion vill främja, om det är det fri-religiösa önskemålet om ett högre mått av personlig innerlighet vid jordfästningen eller om det är det rationalistiska önskemålet, d. v. s. tillbakaskjutande eller avskaffande av det religiösa momentet över huvud taget vid jordfästningen. Utskottet har icke inlåtit sig vidare på saken, utan har tillstyrkt bifall till herr Kjellbergs motion. Den inre dubbelhet eller oklarhet, som efter min uppfattning vidläder motionen, vidlåder följaktligen jämväl utskottets hemställan.

Man har därför rättighet att framkasta den frågan: Vad menar egentligen utskottet med borgerlig begravning? Då själva denna sak, denna huvudsak, kan anses ganska outredd, så torde det väl vara överensstämmande med den allmänna uppfattningen inom denna kammare, att man bör ställa sig tveksam emot hela skrivelseförslaget. Jag skall dock vara villig att åt utskottets hemställan giva en välvillig tolkning och således säga, att utskottet vill främja lika mycket deras önskemål, som av en eller annan anledning vilja få fram ett större personligt innerlighetsmoment vid jordfästningen, som deras, vilka vilja tillbakaskjuta det religiösa momentet.

Vad då först angår herr Byströms önskemål, så kan man principiellt ansluta sig till den uppfattning, som ett lagutskott tidigare gjort sig till tolk för i detta ämne, nämligen att — såsom det avsedda lagutskottet säger — när det står den enskilde öppet att utträda ur statskyrkan, så må den enskilde, om han av en eller annan anledning icke vill begagna sig härav, underkasta sig de få band, som statskyrkan fortfarande lägger på sina medlemmar, helst som dessa, såsom alla veta, äro få och säkerligen lätta att bära. Men jag skall icke fasthålla detta principiella skäl utan hålla mig till ett rent praktiskt sådant, och då vill jag erinra kammarens ledamöter därom, att på senare tiden i frireligiösa kretsar en praxis utvecklats sig, att de fri-religiösa i sammanhang med jordfästningen utföra visa religiösa handlingar och ceremonier, oftast eller alltid av värdig och tilltalande art, men att den officiella jordfästningen efteråt verkställas av statskyrkans präst. Denna ordning lära de frikyrkliga kunna nöja sig med, och statskyrkan kan, som han säger, gå med på densamma. Utskottet och vissa präster säga ju annat. Dock tror jag, att ordningen är tillfredsställande.

Om jag så kommer till frågan om borgerlig begravning i egentlig bemärkelse — d. v. s. en jordfästning, som verkställas av borgerlig myndighet — skulle jag vilja säga, att principiellt sett ingen lagstiftning kan, utan att råka in i ren anarki, på det andliga området med dess mångskiftande meningar taga hänsyn till åsikter, som hysas, och önskemål, som framföras av endast ett försvinnande fåtal medborgare. Om Kungl. Maj:t skulle efter ett bifall till utskottets här föreliggande hemställan företaga sig att till medlemmarna av den svenska kyrkan utsända ett frågeformulär av ungefär detta innehåll: »Anser

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

ni en lagändring behöfelig, som går ut därpå att medlem av kyrkan skall berättigas att efter döden bliva jordfästad av borgerlig myndighet — lät oss säga på landsbygden av landsfiskalen — nota bene under förutsättning att den det vederbör själv i livstiden därom skriftligen förordnat och nota bene att hans efterlevande också vilja det?», ja, då tror jag, att de jakande svaren på en sådan fråga skulle bliva ytterst få, ett försvinnande litet antal.

Här föreligger alltså med andra ord ett förhållande, där lagstiftningen saknar anledning att ingripa.

Vad jag vidare skulle kunna beröra, men som jag helt vill lämna åsido, är, att enligt min uppfattning den borgerliga begravningen innebär ett försvagande av vissa etiska åskådningar i allmänhet, vilkas bestånd för samfundet äro högst nyttiga.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr K l e f b e c k: Herr talman! Då den föregående talaren endast använde, om jag så får säga, riksdagstaktiska synpunkter, men däremot ej gjorde sig solidarisk med uttalanden, som i en här utlagd tidning framkommit, vilka givit vid handen, att här skulle rullas upp en ny kulturdebatt, vill jag för min del åtminstone denna gång i mitt svar icke giva mig in på något annat område än det, där han i sitt anförande uppehöll sig.

Till en början vill jag då framhålla, hurusom denna sak icke är någon som helst partisak. Jag vill påminna om, huru det var under frågans behandling i lagutskottet förra året. En av vårt lands mest kända och aktade kyrkoherdar, som inom vida kretsar har anseende för insikt och moget omdöme, men som för övrigt är en utpräglad högerman, fick då så gott som hela lagutskottet med sig på den framställning, lagutskottet det året kom med; och vi andra präster i lagutskottet — en högerman och jag — hade egentligen intet annat att göra än att instämma med huvudtalaren för förslaget. Det var ju också på den förseglade sedeln som förslaget förra året föll, och vi hade hoppats, att detsamma skulle kunna bifallas i år. Jag har visserligen nu på senare tiden sport, att de förhoppningarna kanske icke kunna vara så starka. Jag beklagar detta icke minst för kyrkans skull.

Då den första ärade talaren ville göra gällande, att denna nu föreslagna reform icke vore önskvärd, så var det, såvitt jag förstod, egentligen tre skäl, som han anförde mot densamma.

För det första yttrade han, att en viss dubbelhet vidlådde utskottets uttalande. Man visste icke, menade han, vad utskottet egentligen ville. Under tidernas lopp hade i ämnet framkommit två önskemål, dels från de frikyrkliga, att uti de vid begravning förekommande ceremonierna en större innerlighet måtte komma till uttryck, och dels från de »rationaliserande» människorna, att de skulle slippa på något sätt få sitt samvete kränkt av ceremonier, vilka de för sin del icke kunde gilla. Han svarade själv på denna vändning med en, som han kallade den, välvillig tolkning av utskottets ut-

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

låtande, att utskottet väl velat gå tillmötes dessa båda riktningars krav, och jag tror mig på utskottets vägnar kunna säga, att detta är alldeles rätt gissat. Om frågan kan givas en lösning som går till mötes kraven från både den ena och den andra sidan utan att detta på något sätt blottställer de fordringar kyrkan eller staten kan uppställa, så vet jag icke, att detta är något skäl mot det framställda förslaget, utan snarare i allra högsta mening ett skäl för samma förslag.

Det andra skälet var, att riksdagen redan år 1909 har skrivit och begärt utredning under vilka villkor det kunde medgivas rätt för den som det önskade att utträda ur svenska kyrkan utan att uppgiva särskilt trossamfund, till vilket han önskade övergå. Men kammaren vet, att denna skrivelse ännu icke lett till något som helst resultat. Kammaren vet också, att de frikyrkliga, som man genom denna skrivelse velat gå till mötes, icke alls önska begagna sig av däri anvisade utväg. Sålunda är detta en hjälp, som icke på minsta sätt hjälper dem. Men från ledande frikyrkligt håll uttalades här under debatten förra året, att det var en livlig önskan hos de frikyrkliga, att något annat måtte komma till stånd än vad som för närvarande gäller. Jag vet då icke, om man med blott en gest kan avvisa detta krav, som reses hos ett så stort antal redliga och aktade medborgare i vårt land, den stora grupp av människor, som just omfattar de olika frikyrkliga medborgarna.

Det tredje skälet, som talaren anförde, var det, att endast ett försvinnande fåtal medborgare i landet önskade denna förändring, och han frågade kammaren: »Vad tror ni, att vi skulle få för svar, om vi ställde den frågan till svenska män och kvinnor: viljen I ha borgerlig begravning?»

På detta vill jag svara, att det beror helt och hållet på *huru* man frågat. Om man ställer frågan ungefär så som den föregående talaren gjorde, eller om man ger den en mera försätlig formulering — jag vill dämed icke säga att hans formulering var försätlig, utan endast, att om man giver frågan en försätligare formulering utan jämförelse med hans förslag — skola vi kanske erhålla ett överväldigande »nej» till svar. Och även om vi för frågan välja en rent neutral formulering, skall jag medgiva, att man kanske också får en majoritet, som svarar nej. Men däremot vill jag svara först det, att om det nu verkliga skulle vara på det sättet, att endast en minoritet för sina samvetens skull önskar en förändring, skola vi då därför att majoriteten icke känner sina samveten kränkta vägra att gå denna minoritet till mötes. Vi må i likhet med den första ärade talaren i våra hjärtan aldrig så mycket erkänna, att jordfästning är en religiös akt, vi må tycka, att de ceremonier, som där förekomma, tillfredsställa oss, vi må känna oss aldrig så uppbyggda därav och vi må beklaga, att det är andra, som icke känna sig därav tillfredsställda. Frågan blir dock: skall jag, endast därför att dessa äro i minoritet, icke låtsas om den samvetsnöd, vari de befinna sig, eller skall icke en kristen stat se till att i detta land så långt som möjligt människors samveten bliva okränkta?

Även skulle jag vilja säga att om jag formulerar frågan så: Ni fromma och snälla människor, som hava all uppbyggelse av den kristna jordfästningen, I skolen veta, att det finnes en liten grupp människor, som i sina samveten känna sig kränkta av dess former; ni får gärna beklaga dem, men då nu fråga är att bereda dem tillfälle att under värdiga och högtidliga former följa en älskad avliden till hans sista vilorum på sådant sätt, att icke hans samvete behöver kränkas: viljen I då vara med om att giva honom den möjligheten eller viljen I det icke? Jag hoppas åtminstone att, om utan påtryckning redlige svenske medborgare få svara på den frågan, de ärligen skola säga ja.

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

Genom hela vår lagstiftning har på den sista tiden gått en strävan att mer och mer undvika allt, som kan öva tvång på den enskildes religiösa övertygelse. Vi ha öppnat möjligheten härtill i fråga om dop, konfirmation, nattvardsgång och nu senast i fråga om vigsel. Såsom redan framhölls förra året, är det en ren konsekvens av vad som hittills iakttagits att vi föra det vidare på det område, som nu föreligger, och att vi således medgiva valfrihet för dem som vilja ha kristlig jordfästning att få sådan samt valfrihet för dem som ej vilja ha statskyrklig jordfästning att få en annan form. Detta synes mig vara en klar, tydlig och berättigad fordran.

Ett är jag också viss om: kyrkan vinner ingenting genom att truga sig på medborgare, som icke vilja ha med henne att skaffa nej, icke det ringaste grand. Ett annat är jag även viss på: om den kyrkliga akten fritt får väljas, vinner den i helgd och värde; och jag tror, att från reut kyrklig synpunkt, och fränsett de synpunkter av samvetskrihet, som jag nyss antydde, vore det önskvärt, om första kammaren ville biträda utskottets förslag, till vilket jag, herr talmän, yrkar bifall.

Herr Hjärne: Jag anser mig böra till en början förklara, att jag ingenting har att invända mot tillåtelse över huvud till s. k. borgerlig begravning, och jag skulle hava kunnat instämma i utskottets hemställan, om däri uttryckligen hade tillfogats, att sådan begravning må kunna medgivas »på särskilda för sådant ändamål avsedda och under offentlig tillsyn ställda platser». Men jag lägger så stor vikt vid detta förbehåll, att jag nu omöjligen kan förena mig med utskottet; och jag skall i största korthet angiva några av mina skäl för denna ståndpunkt.

Såväl utskottet som motionären fastna enligt min uppfattning i den ytliga ensidigheten att uteslutande skärskåda denna fråga från den ändringssökande individens eller från den tjänstförrättande prästens synpunkt. Här föreligger likväl därjämte, såvitt jag kan se, ett särskilt samfundsintresse. De högre utvecklade och organiserade religiösa samfundnen lägga, som vi veta, stor vikt på att trygga även sina begravningsplatser mot obehörigt intrång från främmande åskådningssätt. Så gör även vår svenska kyrka, som vi på grund av dess mångahanda förbindelser med statsmakten pläga helt enkelt kalla »statskyrkan».

Ang. medgiran-
ande av s. k.
borgerlig be-
gravning.
(Forts.)

Huruvida dessa förbindelser, denna statskyrka må allt framgent upprätthållas, därom kunna meningarna vara delade, men denna fråga föreligger icke nu i otvetydig gestalt. Så mycket mindre kan jag då vara med om den metoden att statskyrkan på en skenbart oskyldig bakväg angripes i den förmenta religionsfrihetens och samvetsömhetens namn. Detta överensstämmer, såvitt jag förstår, icke med den »ärlighet och redbarhet i religiösa och kyrkliga ting», varom motionären talar så varmhjärtat i sin framställning.

Statskyrkans ställning undermineras otvivelaktigt, om dess rättigheter, dess anseende försvagas i jämförelse med andra i vårt land förefintliga religiösa samfund. Såväl romerska katoliker som mossaiska trosbekännare äga sina särskilda begravningsplatser, och det faller väl ingen in att genom statens lagstiftning tvinga dem till att där inrymma lokaler för s. k. borgerlig begravning. Varför skall då staten förfara så partiskt just emot statskyrkan, emedan den händelsevis just befinner sig i offentlig förbindelse med staten. Det av motionären åberopade exemplet från Danmarks s. k. »Folkekirke» borde ej imponera så mycket, då man besinnar, att denna kyrka just under de senare åren har kommit i en synnerligen vacklande ställning i sitt förhållande till statsmakterna.

Det är möjligt och till och med sannolikt, att frågan om skilsmässa mellan stat och kyrka även hos oss kommer att på fullt allvar behandlas. Men för den, som önskar, att ett sådant allvar verkligen må göra sig gällande i denna stora och måktpåliggande fråga, är det omöjligt att förena sig med dem, som i förväg förordade icke tillräckligt övertänkta åtgärder, som kunna synas tämligen obetydliga, men i verkligheten lända till statskyrkans förfång.

Det kan ju nu emellertid synas förmätet av mig såsom lekman att uttala en sådan uppfattning i motsats till den föregående ärade talaren, som med så stor värme har hävdad just prästens anspråk i denna fråga på privilegierad avgöranderätt. Men icke förty, herr talman, tar jag mig friheten att yrka avslag å utskottets hemställan och den i ämnet väckta motionen.

Herr Holmquist: Jag har sedan många år haft tillfälle att övertänka den fråga, som här föreligger till behandling genom utskottets utlåtande.

Första gången då begravning ställdes fram för mig såsom ett offentligt ämne, debatterat av en offentlig församling, var när jag i min ringa mån sökte få bort den form, som hette »*begravning i stillhet*». Efter det institutets jordande må jag ju erkänna, att det är riktigt som här under debatten yttrats och jämväl av ärkebiskopen i Uppsala i ett tidningsnummer innevarande dag skrivits, nämligen att det ritual, som nu vid jordfästning inom svenska kyrkan begagnas, hallstämplas i alla händelser av grundsatsen: »*likhet inför döden*». Jag vill således säga, att mot det ritualens innebörd har jag ingen-ting att erinra och det skall för mig vara en naturlig sak att tänka att, när min stund kommer, jordfästas enligt det ritual. Men jag ber att få säga att det är icke därpå det egentligen hänger.

Det är två skilda klasser av Sveriges folk som det här närmast är fråga om. Den första klassen är mycket stor, den kallas med ett gemensamt namn för de *frireligiösa*. Den klassen delas å sin sida, kan man säga, i två olika avdelningar: de som lämnat statskyrkan, bildat egna församlingar och ha sin egen självständiga religionsutövning, samt de som i stort sett, kan man säga, ha samma förmåner, men fortfarande stå kvar inom kyrkan. I fråga om dessa sistnämnda och naturligtvis även om de andra gäller, att de leva sitt eget religiösa liv. De ha sina egna tempel, sina egna religiösa betraktelser, och hela deras religiösa liv är så gott som avskilt från statskyrkans liv. När deras barn döpas användes icke statskyrkans prästerskap. När dessa barn blivit vuxna för att mottaga nådemedlen, användes icke statskyrkans prästerskap utan eget. Då de gifta sig ha de antingen en borgerlig myndighet eller sitt eget prästerskap, som helgar äktenskapsbånd. De leva hela sitt liv på detta sätt, men när de komma till döden, inträder i deras krets en statskyrkopräst och säger: Ni ha levat ett fullt självständigt religiöst liv, utan att jag på något sätt blandat mig däri, men nu, när Ni lämna det jordiska, kommer jag hit för att deltaga i en religiös ritual, för att förrätta jordfästning. — Nog innebär väl detta i själva verket en egendomlighet. Jag vill icke direkt kalla det för någon samvetsbetingelse, ty de kunna ju själva utföra en viss religiös akt och därmed möjligen tillfredsställa sina egna andliga behov och samveten. Men kan det vara rimligt att säga, att de även skola tolerera, att statskyrkans prästerskap blandar sig i en sak, som i själva verket icke rör det. Kan det över huvud taget för svenska kyrkan och dess prästerskap vara tilltalande att blanda sig i en sak, som till följd av de förhållanden jag påpekat dittills icke på något sätt berört svenska statskyrkan eller dess prästerskap. För mig förefaller detta alldeles onaturligt.

Det sades av den förste ärade talaren i denna fråga, att man genom det nu bestående förhållandet har ett slags etiskt kapital, som man icke får kasta bort. Ja, jag kan icke se saken på det sättet. Jag kan icke finna annat än, att detta etiska kapital icke är av fullt andligt guld. Det är i själva verket enligt min åskådning ärlighet som här fattas. Det kan icke vare sig från den som giver eller den som tager anses annat än som en halvhet, som icke är förenlig med de höga andliga värden, vilka det här gäller.

Detta, då jag behandlar och betraktar saken ur frireligiös synpunkt.

Nu finnes här vid sidan, såsom jag antydde i början av mitt anförande, en del andra svenska medborgare som icke tillhöra de frireligiösa, och dessa nämnas under olika namn. Jag tror att ärkebiskopen kallade dem för materialister, på andra ställen kallas de för kyrkofientliga, och andra åter nämna dem med namnet indifferent. Det är mycket svårt att giva en fullt klar bild av dessa personers allmänna ställning till det här uppkomna religiösa kravet, men jag tror, att man icke får gå alltför långt och taga med alltför många, då man faller sin dom över dessa personer. Jag tror att det även här finnes många som ha ganska starka religiösa känslor, men som än-

Ang. medgivande av n. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

dock icke ha omfattat den *kyrkliga dogmatiska uppfattningen*, och det skulle icke alls förvåna mig, om jag i denna kammare skulle finna många synnerligt framskjutna medlemmar, som sannerligen icke skulle gå med på allt vad som står t. ex. i concordieboken. Huru de skola kallas och till vilken kategori de skola räknas lämnar jag därhän. Men jag tror, att åtminstone många av dem inför ett något så när fördomsfritt andligt omdöme skola få en ganska hög rang. I denna krets låter det väl tänka sig, att det finnes en eller annan som säger: jag är kristen, men vill icke ha den *kyrkliga* ritualen en gång när jag jordas. Om han giver ett bestämt uttryck ungefär i den form som i den danska nu existerande lagen föreskrives, kan man då verkligen anse, att man spolierar några andliga värden, då man låter hans sista uttalade vilja i detta fall bli gällande, särskilt under det villkor att hans närmaste släktingar för sin del upptaga hans önskan, uttalad på det sätt jag här nämnt, och således anse att kyrklig begravning icke bör äga rum?

Den förste ärade talaren gjorde den mycket starka frågan: Vad menar utskottet med borgerlig begravning? — Den frågan är icke löst, och därför kan väl utskottet knappast ännu skissera, vad som fullt menas med borgerlig begravning. Men så mycket vill jag ha sagt, att om den ärade talaren vill gå till den danska lagen, skall han finna det ganska naturligt, hur åtminstone en art av borgerlig begravning kan läggas på sådant sätt, att den icke stöter enskilda samveten eller kränker kyrkans värdighet.

Nu har man sagt, och det är det stora argumentet, att de som icke äro nöjda med den kyrkliga ritualen kunna lämna statskyrkan, de kunna gå ut ur och bort från densamma. Men är icke detta ändå ett ganska egendomligt och hårt tal av den svenska statskyrkan? Det sades av ärkebiskopen i hans angivna yttrande, och det har även från många andra håll i olika former framhållits, att särskilt de frireligiösa och statskyrkan i många stora centrala delar hava mycket närliggande åskådningar. Det har nämnts här från statskyrkligt håll, att deras uppfattningar äro varandra så närliggande, att de frireligiösa mycket väl kunna tolerera, att statskyrkans prästerskap får tillämpa statskyrkans ritual i en religiös akt vid likbegängelsen. Men har man icke, mina herrar, samma rätt att säga, att de frireligiösa, som stå i denna ställning till den svenska statskyrkan, på grund av denna sin ställning borde av den svenska kyrkan kunna räkna på att få vid likbegängelse tillämpa sin *egen* religiösa uppfattning i form av den ritual de önska. Jag kan icke finna annat än, att det är två saker som äro fullkomligt analoga, och vid sådant förhållande synes det mig, som om den svenska statskyrkan utan att förlora ett uns av verklig auktoritet och värde skulle kunna tillåta de frireligiösa i den svenska statskyrkan kvarstående att under lämpliga former fylla sina religiösa krav vid en öppen grav på det sätt de frireligiösa själva ästunda.

Ja, herr greve och talman, vad jag tillåtit mig anföra klarlägger min ställning i föreliggande fråga. Jag hoppas, att denna kammare skall i högre grad än hittills skett kunna tillgodose de krav, som här framställts på en skrivelse med utredning om borgerlig begravning,

och i det hoppet tillåter jag mig, herr greve och talman, att yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

Herr Meurling: Nu få som bekant alla vid en begravning tala, sjunga och bedja som de önska, och den önskade uppbyggelsen vid sådana tillfällen hindras således icke av de nuvarande jordfästningsbestämmelserna. Det är endast fråga om, huruvida den lilla, korta legala akten skall kunna förekomma eller icke. Den siste ärade talaren sade, att en prästman vid sådana tillfällen inträder bland de vid graven samlade, men i bokstavig mening behöver icke ens det ske, såsom timade händelser ju giva vid handen.

Nu måste det ju medgivas, att det kan vara motbjudande för somliga att vid sådana tillfällen behöva höra talas om det evga livet, då man själv har den uppfattningen, att det är döden, som sekrat. Men om man skall taga hänsyn till känslan på ett håll, bör man även göra det på ett annat. De kristna hava också känslor och de skulle känna det mycket pinsamt, om deras griftegårdar icke skulle få vara fridlysta mot kanske rent av demonstrativa uttryck om sådant, som för dem skulle kännas allra mest sårande med hänsyn till deras livsåskådning. Och därför vill jag på det innerligaste instämma i herr Hjärnes uttalande, att man, om det skall medgivas borgerlig begravning, också bör medgiva att sådan skall ske på särskilda griftegårdar. Då nu emellertid något sådant yrkande icke ingår i det, som här i dag är begärt, och då till och med de som yrka på borgerlig begravning själva erkänna, att det ännu icke är klart och löst, vad borgerlig begravning är, kan jag icke vara med om att bifalla ett sådant yrkande utan ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! Motionären uttalar i sin motion på sidan 2, att hans yrkande är ett led i en strävan att frigöra kyrkans medlemmar från kyrkligt tvång. Det är dock ett ganska besynnerligt tal, att man på detta sätt söker frigöra kyrkans medlemmar från kyrkligt tvång. Kyrkans medverkan vid viktiga tillfällen i vårt liv är för kyrkans medlemmar icke ett tvång utan ett djupt känt behov. Så kännes det också för det stora flertalet av vårt folk — vi tillhöra ju så gott som alla den svenska statskyrkan — och det är alldeles visst, att den kristliga begravningen för det stora flertalet ibland oss är någonting som vi icke vilja mista. Det finnes dock ett mindre antal, som officiellt räknas till kyrkan, därför att de äro bokförda inom densamma, oaktat de måhända icke dela den kristna åskådningen. För dessa jämförelsevis få, jag kan säga ganska få, kan det kännas som ett tvång, att begravning måste ske under kyrklig medverkan, men rätta vägen att upphäva detta tvång är icke att upphäva den kristna begravningen för alla dem bland vårt folk, som sätta värde på den och icke kunna undvara den, utan rätta vägen är att för detta lilla fåtal öppna vägen ut ur den kyrka de icke vilja tillhöra. Det var också på grund av min motion som

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

riksdagen år 1909 skrev och begärde, att det skulle lämnas tillfälle för dem, som icke vilja tillhöra den svenska kyrkan, att utträda ur densamma utan att darvid behöva uppgiva annat trossamfund, till vilket de ville överga. Jag ansåg att det var ett rättfärdighetskrav. På den punkten är det som tvanget för närvarande ligger och icke annorstädes. Men när frågan om rätt till fritt utträde ur statskyrkan upptogs till behandling, böra alla frågor, som följa av densamma, samtidigt upptagas till behandling, så att allt blir konsekvent genomfört. Dit hör också, som jag nämnde i min motion, frågan om borgerlig begravning för det lilla fatal, som icke vilja ha kyrkans medverkan vid jordfästning. Ett fristående upptagande, som nu skett, av denna fråga kan icke uppfattas annat än som ett angrepp antingen på kyrkans prästerskaps ämbetsställning eller på själva den kristna åskådningen. Herr Byströms motion förra gången, som här har talats om, var ett angrepp på kyrkans prästerskaps ämbetsställning. Han ville skjuta kyrkans prästerskap åt sidan för att bredvid detta få till stånd ett slags frireligiöst prästerskap, som inom staten skulle ha samma officiella befogenhet som statskyrkans prästerskap. Herr Holmquist framhöll, att det skulle vara så upprörande för de frikyrkliga, om, såsom han uttryckte sig, i deras krets inträder en statskyrkokopräst och blandar sig i deras angelägenheter. Detta uttalande beror på ett misstag. Prästen har icke rättighet att infinna sig i de frikyrkligas krets — och han finner sig icke heller där, om han icke är ombedd att komma — han möter vid graven. Det är vid graven (eller i gravkapellet), som han fullgör sin ämbetsgärning, och man måste dock komma ihåg, att begravningsplatsen är svenska kyrkans begravningsplats. Kan här talas om intrång, så är det från deras sida, som för sitt församlingliv icke vilja veta av svenska kyrkan, men likväl vilja ha förmånen att få nyttja denna kyrkas institutioner, begravningsplatser o. s. v.

Rätta vägen för dem vore naturligtvis att utträda ur statskyrkan och bilda egna religiösa samfund med eget prästerskap, egna begravningsplatser o. s. v. Men att här tala om något intrång från prästerskapets sida kan icke ifrågakomma. Emellertid tror jag att de frireligiösa i allmänhet stå i den ställningen till kyrkan, att de gärna se prästerskapets medverkan vid begravningar, och detta hindrar ju icke, att de själva genom sina församlingsföreståndare kunna därjämte utföra en begravningsritual efter sin vilja. Det finnes ingen, som förmenar dem det, om blott yttre ordning iakttages.

Den motion, som i år föreligger, riktar sig emellertid mot själva den kristna innebörden i begravningsakten. Vad är då innebörden i jordfästningen? Ingenting annat än att det över stoftet uttalas ett ord om förgängelsen och ett ord om uppståndelsen. Hela begravningsritualet är sammanpressat i dessa två ord och ingenting annat. Det uttalas ingenting annat vid graven än ett ord om förgängelsen och ett ord om uppståndelsen. Det är kärnan i jordfästningen. Särskilda liktal och dylikt kan man undanbedja sig, och då hållas inga sådana. Men nu måste man ihågkomma att för den kristne är ordet om uppståndelsen själva livsnerven, utan det ordet finnes för

honom intet hopp. Ordet om förgängelse kunna alla vara med om. Det finns väl ingen, som reagerar däremot, förgängelsen är ett faktum. Mot ordet om uppståndelsen, som är själva kärnan i jordfästningsritualet, är det däremot som man reagerar. Den kristne vill helt naturligt, att detta ord skall uttalas över stoftet. Han vill icke att stoftet skall bäddas ned under isande tystnad angående det, som för honom varit det allra viktigaste i hans liv. — Skulle de efterlevande ha rättighet att förbjuda, att det ordet uttalas över stoftet, skulle däri ligga den mest upprörande pietetslöshet mot den döde. De efterlevandes vilja kan således här icke få vara bestämmande; men icke heller den dödes. Ty den kristna församling, som han tillhört, har rättighet och plikt att vid graven påminna om uppståndelsen. Den kristna församlingen gör detta av kärlek till den bortgångne och den gör det till fullgörande av sin plikt att för de efterlevande peka på dödens allvar. Det uttalas ingen dom över den avlidne, men det uttalas vid graven att allt där icke är slut. Det ligger i det ordet en tröst och en varning. Det är kyrkans plikt att uttala detta tröste- och varningsord över det döda stoftet. Och jag frågar, vilkens samvete kan kränkas därav, att det över stoftet uttalas ett ord om förgängelse och ett ord om uppståndelse? Kan någons samvete kränkas av att dessa ord uttalas över stoftet. Något annat sker icke eller behöver icke ske, och vilken samvetskränkning, vilken oärlighet skulle ligga uti att man utan allt dömande uttalar dessa två ord över den döde, även om han icke vore en kristen? Kyrkan uttalar, att hans stoft är underkastat förgängelse; och kyrkan uttalar att enligt dess uppfattning stoftet en gång skall åter uppstå. Att denna uppfattning vid ett sådant tillfälle uttalas, bör väl icke av någon kunna klandras. Men för den icke kristne kan uti själva ordet om uppståndelse ligga någonting motbudande. Det är det, som innerst ligger under denna motion. Men som jag redan förut erinrat om, behöver ju det ordet icke förekomma vid den icke kristnes grav, ifall man bereder tillfälle för dem, som nödvändigt vilja ställa sig utom all kristendom att utträda ur statskyrkan och ställer så till, att den omständigheten, att de äro bokförda såsom boende i landet icke nödvändigt skall medföra, att de officiellt betraktas som medlemmar av den svenska kyrkan. Det är den skeva ställning, vilken däriöfver för en och annan uppkommer, som gör att man i riksdagen får alla dessa frågor, där man vill söka en lösning av en konflikt, som uppstår endast för några få, på det sätt, att man berövar den stora massan av vårt folk det, som för den är dyrbart och kärt. Det måste väl vara uppenbart, att denna väg icke är den riktiga, utan att den riktiga vägen är den, att det lilla fåtal, som icke vill använda sig av kyrkans medverkan, beredes tillfälle att efter sin önskan ställa sig utom kyrka och prästerskap.

Det är således min tanke, herr greve och talman, att man icke bör bifalla denna motion, utan att man i stället bör erinra regeringen om, att den har under sin behandling en skrivelse från riksdagen av den beskaffenhet, att, om man ville upptaga den fråga, som däri

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.

(Forts.)

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.

(Forts.)

beröres, till fullständig och allsidig behandling, hela denna uppkonstruerade konflikt löser sig av sig själv.

Jag ber att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr greve och talman! Under de sju år, jag haft äran tillhöra denna kammare, har föreliggande fråga ingående debatterats i denna kammare ej mindre än fyra gånger. Samtidigt har den även behandlats i andra kammaren, men endast i början debatterades den där; nu debatterar man den där icke längre. I fjol godkände andra kammaren utan ett ords diskussion det förslag, med vilket lagutskottet nu återkommit i år. Den gjorde det på tillstyrkan av *alla* utskottsledamöterna från andra kammaren, och, som herr Klefbeck redan erinrat, var det framför allt *prästmännen* inom utskottet, som kunna sägas hava gått i spetsen för att förordade just den lösning, som nu återigen framlägges till första kammarens godkännande. Det var herr Rydholm, som framför alla då intresserade sig för, att denna lösning skulle försökas, och av första kammarens majoritet var det herr Valerius Olsson, som såväl i utskottet som här i kammaren med värme och styrka förordade den lösningen. Två andra av kammarens statskyrkopräster gjorde likaledes sitt inlägg i samma riktning i denna kammarens debatt.

Vid sådant förhållande borde man knappast behöva bemöta det tal, som ånyo här kommit upp, att det för kyrkan själv vore något av omistligt värde, som ginge förlorat, om utskottets utlåtande bifölles. Fast hällre är det väl all anledning fästa avseende vid vad alla dessa statskyrkopräster sagt, nämligen att de just för kyrkans egen skull finna detta vara det enda kloka. Det är väl dessutom ändå icke någon, som föreställer sig annat än, att denna fråga kommer igen, kommer igen år ifrån år, tills den vunnit sin lösning. Det är icke säkert, att den lösningen blir just vad som nu föreslås. Tidigare har andra kammaren vid flera tillfällen bifallit, och ett år var första kammaren med endast 6 rösters majoritet i tillfälle att avslå en helt annan lösning, som emellertid av statskyrkans egna män betraktades som långt mindre tillfredsställande än den här ifrågasatta.

I anledning av några yttranden som fällt under diskussionen skulle jag vilja tillägga ett och annat ord, först då gentemot vad herr Hjärne och, instämmande med honom, herr Meurling yttrade. Herr Hjärne förklarade sig i princip icke vara emot en borgerlig begravning, men ville därvid uttryckligen knyta det villkoret, att man i så fall skulle begagna skilda gravvårdar för dem som jordfästas efter kyrkoritualet och dem som begravas efter annan ritus. Jag vill därvid erinra, att den av lagutskottet föreslagna riksdagsskrivelsen går ut på, att Kungl. Maj:t måtte utreda »*under vilka villkor*» man skall tillåta s. k. borgerlig begravning. Den som sålunda intresserar sig för att reformen förknippas med en anordning sådan herr Hjärne förordat, har icke någon anledning att motsätta sig den nu föreslagna skrivelsen. Om Kungl. Maj:t vid en blivande utredning skulle komma till ett resultat i denna punkt som man icke finner tillfredsställande,

blir ju tillfälle att säga, att man icke kan nöjas med de villkor Kungl. Maj:t föreslagit, utan fordrar ytterligare detta: skilda griftegårdar.

Emellertid förhåller det sig ju så, att meningarna äro ytterligt delade om, huruvida det icke vore en reform i alldeles orätt riktning att anordna skilda griftegårdar, och jag finner i alla händelser däri intet skäl varför själva huvudfrågan om en utredning angående borgerlig begravning skulle uppskjutas tills enighet bleve vunnen i den saken. För att belysa detta skall jag taga mig friheten att uppläsa det svar, som i fjolårets kammardebatt herr Stadener gav herr Hjärne på det inlägg, herr Hjärne då hade i samma syfte som i dag.

»Är det verkligen skäl», säger herr Stadener, »att i diskussionen kasta in ett sådant förslag som detta? Skulle det verkligen vara önskvärt, att griftegårdarna allestädes i landet klöves i tvenne olikartade avdelningar, den ena för kyrkligt sinnat folk och den andra för övriga medborgare? Jag tror icke, att denna klyvning av nationen i två hälfter skulle vara någonting önskvärt. Jag kan heller icke se, att detta spörsmål nödvändigtvis behöver kopplas samman med det spörsmål, om vilket vi nu tala. Det är ju nämligen så» — jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet särskilt vid detta uttalande — »att om jag undantager Stockholm ingen skillnad göres mellan olika trosbekännare med hänsyn till lägerplats, utan bekännare av vilken kyrka som helst bliva nu på våra kyrkogårdar begravna sida om sida med svenska kyrkans medlemmar. Dessutom gäller frågan om medlemmar av svenska kyrkan, vilkas jordafärd ordnas utan följe av präst, men som dock äro och måste anses vara medlemmar av svenska kyrkan. Vill herr Hjärne göra troligt att dessa medlemmar av svenska kyrkan icke skola erhålla lägerstad i kyrkans griftegård? Låtom oss då behålla åtminstone den enhetlighet, som kommer till synes däri genom att svenskar vila efter sin död i samma kyrkogård.»

Men om man nu ändå icke har den uppfattningen, utan delar herr Hjärnes mening i denna punkt, så är detta uppenbarligen någonting, som efter den debatt, som i år och i fjol förts i saken, Kungl. Maj:t har alldeles särskild anledning att fästa uppmärksamheten vid, ifall Kungl. Maj:t går till en utredning om de villkor, under vilka en sådan borgerlig begravning må kunna äga rum.

Gentemot herr K. J. Ekmans anförande, mot hela den syn på saken han utvecklade, ärnar jag icke förlänga debatten med något längre genmäle. Jag vill blott framhålla, att *de* skälen dock måste anses vara utdebatterade, eftersom — såsom herr Valerius Olsson i fjol mycket riktigt anmärkte — svenska kyrkan numera icke tvingar någon inom sina portar, icke tvingar någon till dopet, icke tvingar till nattvarden och icke tvingar till vigselfallen. Kvar står endast detta krav på kyrklig jordfästning. Har man intagit den ståndpunkten till alla dessa övriga frågor, är det i själva verket endast en enkel konsekvens att i enlighet med vad så många framstående, den svenska kyrkans egna präster, ansett riktigt, taga även detta sista steg.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gezelius: Herr talman! Redan den förste talaren i

Ang. medgö-
rande av s. k.
borgerlig be-
gravning.
(Porta.)

Ang. medgi-
vande av s. k.
borgerlig be-
gravning.
(Forts.)

debatten efterlyste, vad förslagsställaren och utskottet menar med borgerlig begravning. Ingen talare har sökt besvara frågan. Herr Holmquist har endast sagt, att detta skulle utredningen komma att visa. Man har således, trots det att all anledning därtill förelegat, icke ansett sig kunna eller böra ange ens generellt, vad man avser med den borgerliga begravning, om vars införande man dock i motionen och utskottets betänkande hemställer till Kungl. Maj:it att företaga en utredning. Det synes mig dock vara det första man kan begära, att det blir åtminstone tillnärmelsevis klarlagt, vad man äsytftar att vinna, därest utredningen skulle giva ett positivt resultat.

Under fjolårets debatt lämnade en talare, herr Klefbeck, en redogörelse för, vad utskottets majoritet då hade avsett med den borgerliga begravningen, och jag ber att för kammaren få återge vad han i det hänseendet anförde: »Vi hava pekat på, att en önskvärd anordning härav», d. v. s. av den borgerliga begravningen, »vore att införa något som stode något så när i överensstämmelse med vad som äger rum i fråga om borgerlig vigsel. Vi hava tänkt oss en borgerlig funktionär med tjänstemannaansvar, som skulle få till officiellt uppdrag att förrätta själva jordfästningen. Han skulle göra sig underkunnig om, att den avlidne dött en naturlig död och om att ingen annan begravas än en sådan. Han skulle lämna vitsord om att den, som begravas, verkligen är den uppgivne döde, och han skulle lämna intyg till vederbörande pastorsämbete om begravningen.»

Det vore enligt herr Klefbecks mening innebörden av den borgerliga begravningen. Men då vill jag säga, att allt vad denna borgerliga samhällsfunktionär skulle ha att utföra, är icke begravning. Det är icke jordfästning eller begravning enligt nu gällande rätt. Det centrala, det väsentliga i jordfästningen eller begravningen, det är de tre skovlarna mull under övlig ritual, det är den kyrkliga akten. Och vad denna av herr Klefbeck avsedda borgerliga funktionär skulle ha att utföra är åtgärder, föregående eller efterföljande begravningen, som åligger vederbörande präst i församlingen såsom civil tjänsteman på grund av hans skyldighet såsom sådan, till fullgörande av det civila åliggandet att handhava civilregistret. Han har sålunda att mottaga läkarattest angående dödsfallet och dess orsaker, att lämna gravöppningssedel och verkställa anteckning i döds- och begravningsböcker. Men jordfästning är något annat. Och när man talar om, såsom här skett i debatten, att ersätta den nuvarande jordfästningen med borgerlig begravning, begagnar man dessa två begrepp i alldeles olika mening. Jag utgår nämligen från, att åt den borgerliga funktionär, om vilken man här talar, icke skall anförtros någon kyrklig akt eller fullgörandet av några kyrkliga funktioner. Under sådana förhållanden synes det mig vara fullt skäl att närmare efterlysa, vad utskottet avser med den borgerliga begravningen.

Hur oklar saken ställer sig, framgår ytterligare, om jag med några ord söker bemöta en talare, herr Holmquist, som i sitt anförande dock väsentligen syntes mig plädера för den Byströmska motionen

av i fjol. Han koncentrerade sin uppfattning i en jämförelse mellan, hur det ställer sig, när man kommer till världen och döpes, när man går till nattvarden och när man viges mot när man befinner sig vid döden. I de tre första fallen har man kunnat anlita den, vars religiösa omvårdnad man velat åtnjuta, men inför döden skulle man tvingas att anlita en annan funktionär. Vill man ställa upp anspråket på borgerlig begravning för att avhjälpa den olägenheten, skall jag lämna därhän, huru vida därmed tillfredsställes deras intresse, som vilja hava utsträckt rätt för frikyrkliga präster i detta avseende. Men jag vill erinra att, om man vill draga upp dylika paralleller, skulle man komma till borgerligt dop och borgerlig nattvard. Men icke kan man tala om något sådant. Det är ju klart, att också jordfästningen är en kyrklig akt. Beträffande vigseln däremot kan man göra jämförelser, och det skulle till synes kunna vara något stöd för dem som mena, att då vi nu infört fakultativ, borgerlig vigsel, skulle man också kunna göra det med jordfästningen och låta den bli fakultativt borgerlig. Men, mina herrar, även på den tid, då den kyrkliga vigseln var obligatorisk, hade denna kyrkliga akt vissa legala civila påföljder, den var i själva verket även — på den tiden i k-som alldeles uppenbart nu — också en det borgerliga samhällets funktion, som fullgjordes av kyrkans prästerskap. Av jordfästningen följer däremot, så vitt jag vet, inga som helst legala konsekvenser. På jordfästningen kan icke grundas någon rätt, den avklipper icke heller någon. Det är dödsfallet som här är det konstituerande, det får man komma ihåg.

Om man med begravning avser gravsättning, är denna icke enligt den nuvarande ordningen med nödvändighet bunden vid en prästerlig funktionärs åtgärder. Vid gravsättning behöver icke präst vara närvarande. Är jordfästning förut verkställd, kan gravsättningen ske utan att prästen ens är tillstädes. Det är alltså icke denna åtgärd, man tvistar om, utan det synes vara jordfästningen man vill ha anordnad fakultativt borgerligt i stället för såsom nu obligatoriskt kyrkligt.

Jag har sökt att med dessa ord lämna ett bidrag, så gott jag kunnat, till utredning av vad frågan i själva verket gäller. Jag har gjort det därför, att en utredning härom synes mig vara en helt naturlig sak — och jag har svårt att förstå, att man söker så helt avvisa anspråket på, att, innan man går att begära införandet av någonting, som man kallar för borgerlig begravning, man bör tillnärmelsevis ådagalägga, vad man därmed avser. Den som icke vet det, är redan av den anledningen icke försvarad med att lämna sin anslutning till detta förslag.

Vid sådant förhållande synes det mig desto mindre hava avgörande betydelse att, såsom den siste talaren gjorde, hänvisa oss till andra kammarens beslut. Han lämnade den upplysningen, att av andra kammaren hade vunnits anslutning till utskottets ståndpunkt i denna fråga. Det förstå vi alla, som satt oss in i denna fråga och dess historia, att det finns mycket skilda åskådningar om och vilka åtgärder, som böra vidtagas på detta område. Andra kam-

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

Ang. medgi-
vande av s. k.
borgerlig be-
gravning.
(Forts.)

marens ståndpunkt i detta hänseende har växlat väsentligt, och andra kammarens ståndpunkt kan ju, som vi veta, växla icke så sällan. Det är icke mera än två dagar, sedan man konstaterade, att andra kammarens majoritet hade växlat ståndpunkt i en fråga, som i viss mån ej står så främmande för denna, nämligen huruvida man skulle söka bidra till att avskaffa kyrkomötet eller ej. För en eller annan vecka sedan hade andra kammaren intagit en motsatt ståndpunkt. Det är ju icke någonting i och för sig så utomordentligt sällsynt, men att åberopa, att andra kammaren fattat beslut i denna fråga utan debatt, kan jag icke finna böra vara avgörande för oss, eller äga sakligt värde.

Denna fråga är, som sagts med all rätt, ömtålig. Den borde därför få en alldeles särskilt varsam behandling. Den berör ett område, som åtminstone för den stora massan av vårt folk är synnerligen ömtåligt. Så långt jag känner förhållandena, tror jag att, om man söker ordna någonting fakultativt såsom en borgerlig begravning, skall ändå känslan av att få begravningen i en religiös form och under iakttagande av kyrkligt religiösa former visa sig så djupt rotad hos vårt folk, att det endast ytterst sällan komme att väcka tillfredsställelse, då begravningen skedde under s. k. borgerliga former med en civil tjänsteman, som hade att i sin ställning såsom sådan närvara, såsom jag föreställer mig att man tänker sig, vid själva gravsättningen. Det är väl också givet, — ehuru den frågan är mycket litet berörd — att man vid denna borgerliga begravning också avser att i mån av önskan de fördelar skulle få åtnjutas, som den kyrkliga församlingen kan erbjuda i sina byggnader, sina klockor och, som vi hört starkt understrykas, även i sina kyrkogårdar.

I vad mån en lösning av denna fråga låter sig genomföras efter ett dylikt program utan åstadkommande av än större slitningar och tråkigheter, vill jag icke inlåta mig på i det, som jag djärves påstå, utomordentligt outredda skick, vari detta spörsmål framförts även denna gång.

Jag ber, herr greve och talman, få ansluta mig till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Gullberg: I föreliggande fråga ha herrar Klefbeck och Holmquist givit uttryck åt den mening, jag hyser om frågans lösning, och jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i deras anföranden. Men det är några uttalanden, som hava fallts under debatten, vilka jag skulle vilja upptaga till en viss granskning och gensaga.

Herr Ekman framhöll, att denna motion och detta förslag måste innebära antingen ett angrepp på kyrkans prästerskap eller ock ett angrepp på den kristna tron. Angreppet på kyrkans prästerskap skulle komma från det frikyrkliga hållet. Och angreppet på den kristna tron skulle komma från det andra håll, där man också önskar en förändring av nu rådande förhållanden. Det förefaller väl ändå åtskilligt egendomligt, att här har uppträtt med värme en prästman,

och påpekat behovet av ändring med avseende på begravningsbestämmelserna och så kommer en lekman, prästerligare än prästerna och kyrkligare än de kyrkligaste och säger, att en förändring på detta område skulle vara ett angrepp på kyrkans prästerskap.

Jag har många gånger förundrat mig över den ovilja gentemot de frikyrkligas strävanden i detta land, som har föfunnits på kyrkligt håll, men nu får på sitt sätt detta en förklaring i herr Ekman's ord att vad de frikyrkliga önska och göra är att betrakta såsom ett angrepp på kyrkans prästerskap. När de taga upp den evangeliska missionen och verka för den, när de i socknar och städer predika i sina kyrkor och missionshus, när de genom annonser giva tillkänna, att folk får samlas för att höra Guds evangelium, då är det angrepp på kyrkans prästerskap. Och när de samlas i sina fria församlingar för att fira Herrens måltid och uppbyggas på sin allra heligaste tro, då är det angrepp på kyrkans prästerskap. När de nu vilja ordna med begravningen själva, läsa, bedja och sjunga, utan att någon statskyrkopräst är med, då är också det ett angrepp på kyrkans prästerskap. Jag må säga, att det förklarar mycket, som förut stått för mig nästan oförklarligt.

Men nu förhåller det sig icke på det sättet, herr Ekman. Det är icke något angrepp på kyrkans prästerskap, att missionshus byggas och att evangelium predikas, eller att man samlas i enskild och öppen eller sluten kommunion, eller att man vill hava frihet att jordfästa utan prästerligt biträde eller hjälp. Och jag gläder mig åt, att en stor del av kyrkans präster mer och mer ha fattat, att den frikyrkliga verksamheten kan finnas till sida vid sida med den kyrkliga utan att behöva vara i fiendskap med den. Den vill och kan också verka för rättfärdighet och för Guds rike utan att rikta några angrepp på den bestående statskyrkan. Icke heller kan jag förstå att det, ifall det bleve ordnat med borgerlig begravning, skulle vara ett angrepp på kyrkans prästerskap eller ett angrepp på den kristna tron. Herr Gezelius säger, att det icke har blivit besvarat, vad som menas med borgerlig begravning. Det är ju den saken, som nu skulle utredas, och i utskottets utlåtande finnes för övrigt angivet, vad man exempelvis i Danmark förstår med borgerlig begravning och huru där är ordnat med den saken.

Jag vill därtill peka på något, som jag har personlig erfarenhet om. Jag vistades för några år sedan i Amerika. Där är ingen statskyrka, således förekommer där ingen officiell kyrklig jordfästning, men staten har ändå en viss kontroll över begravningarna. Denna sker genom en s. k. undertaker eller begravningsentreprenör. När ett dödsfall inträffar i en familj, vänder man sig till en sådan begravningsentreprenör, och han sköter om alltsammans, gravöppning och annat och han är statens ombud för att se till, att allt går skickligt och ordentligt till samt i övrigt verkligen blir juste och enligt lag utfört. Sedan vänder man sig, i fall man så vill till de olika kyrkosamfundet: Augustana-synoden, episkopala kyrkan, eller presbyterianska församlingen, och därifrån kommer någon prästman med, som utför jordfästningen enligt kristen ritual. Ja, det kunde ju

Ang. medgivande av s. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

Ang. medgifsande av s. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

tänkas, att en borgerlig begravning hos oss också kunde ordnas på liknande sätt, så att någon hade ansvaret för att alltsammans vid begravningen ginge skickligt och lagligt till, och sedan finge de olika kyrkosamfundet själva ordna med denna sak som de önska.

Emellertid är det ju inte fråga här om införande av en obligatorisk borgerlig begravning. För det stora flertalet i detta land bli förhållandena efter en lagändring fullständigt lika, som de nu äro, liksom det också är med avseende på vigseln. Vi ha ju infört borgerlig vigsel, men det är bara ett mindretal äktenskap, som ingås på det sättet. Jag är viss om att kyrkan har ingenting lidit i auktoritet eller anseende därpå, att det har anordnats med borgerlig vigsel. Den utredning, som nu begäres, kommer att draga upp riktlinjerna för, huru en borgerlig begravning skall ske, vilken tjänsteman som å statens vägnar skall vara närvarande för att se till att allt går skickligt och ordentligt till, och enligt min tanke, blir det borgerlig begravning endast i några få fall.

Det har här också talats om, att de frikyrkliga i allmänhet icke önska någon förändring med avseende på begravning. Jag vill då bara fästa uppmärksamheten på något, som också anförts i andra kammaren av herr Byström, att den stora frikyrkokonferensen, som hölls här i Stockholm för några år sedan, med ombud från de stora frikyrkoorganisationerna, enhälligt uttalade sig för en utveckling i den riktning, som här blivit skisserad, så att detta förslag kan icke alls betraktas som någonting, som går utanför deras önskemål. Men de äro ett hyggligt och lojalt folk, och de finna sig i förhållandena, när dessa icke äro allt för odrägliga.

Nu har man vidare sagt, att man kunde göra som det gjordes vid lektor Waldenströms begravning: det kunde först vara en frikyrklig och därefter, på annan tid, en statskyrklig jordfästningsakt. Men det är väl ändå en duplicering, som är både stötande och obehörlig.

Jag tycker, att det här spørsmålet, som nu har varit uppe så många gånger, borde kunna avföras genom att första kammaren medgiver, att en skrivelse till Konungen finge avlåtas med begäran om utredning i frågan. Förr komma vi nog icke från den, och lösningen behöver visst icke bli av någon revolutionerande eller olycksbringande innebörd, — det vill jag för min del bestämt säga. Jag kan åtminstone icke se, att den här saken är så farlig. Vore det så, att den innebure, vad herr Ekman gav uttryck åt, då han bland annat sade, att den skulle beröva den stora massan av svenska folket, vad som för den är kärt och dyrbart, nämligen den kristna tron, uppståndelschoppet m. m., ja, då skulle jag ställa mig sida vid sida med herr Ekman och kämpa emot denna utveckling, men jag kan som sagt icke alls se det så. Jag vet, att den kristna tron har stor betydelse för många av det svenska folket, och den tron överlever både statskyrkan och andra organisationer.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till lagutskottets utlåtande och den i ämnet väckta motionen.

Herr B o b e r g: Herr greve och talman! Jag begärde närmast ordet för att lämna en upplysning. Herr Holmquist skildrade tillståndet bland de frikyrkliga och önskemålen hos dem beträffande denna fråga ävensom deras förhållande till statskyrkan på ett sätt, som väl kunde vara riktigt med hänsyn till hans uppfattning därav, men icke riktigt i förhållande till vad det i verkligheten är. Jag tror, att jag känner ställningen något bättre än han i det avseendet. Han sade, att det är så i frikyrkoförsamlingarna, att barnen döpas av predikanterna, att de unga konfirmeras, när tiden är inne, av predikanterna, och att vigsel också äger rum i frikyrkoförsamlingarna. Ja, i vissa fall är det så, herr Holmquist, men i det stora hela är det icke så. Det har gått tillbaka mycket, så att barndop förekommer mindre än förr, och jag tror icke, att det finns någon samvetsnöd beträffande denna sak — borgerlig begravning — i de fria församlingarna utom bland dem, som äro mycket avogt stämda mot statskyrkan. Dessa finnas i alla fall mindre inom det sällskap, som heter Svenska Missionsförbundet. Jag röstade emot det här förslaget i fjol och blev för den skull angripen av en frikyrklig predikant här i Stockholm i tidningen Svenska Morgonbladet. I den debatt som där utspann sig svarade bland andra även missionssekreteraren Norberg, som sedan lektor Waldenström dog är missionsförbundets främste man, att om han varit ledamot av riksdagen, skulle han hava röstat på alldeles samma sätt som jag. Den mannen må väl känna till, hur det förhåller sig inom Svenska Missionsförbundet lika väl som någon annan, som uppträder här och för talan.

Nu har det ju framställts en fråga i andra kammaren, om vid den utredning, som är ifrågasatt, också förslag om särskilda begravningsplatser skulle behandlas, och jag har hört, att utskottets ordförande därpå svarat jakande. Om det förhåller sig så, ställer sig frågan visserligen något annorlunda. I alla fall tror jag icke, att det råder en sådan *samvetsnöd*, att man för den skull bör refusera de begravningar, som hittills ägt rum, och införa borgerlig begravning. Jag yrkar därför för närvarande avslag å förslaget.

Herr K l e f b e c k: Herr talman! Jag skall efter denna långa debatt icke ge mig till att svara på alla de invändningar, som jag känt mig sinnad att bemöta, utan jag skall blott be att få svara ett par av talarna.

Jag vill då säga till min ärade kamrat i lagutskottet, herr G e z e l i u s, att jag icke tyckte han var riktigt snäll emot mig, när han citerade några ord ur mitt anförande förra året. Ty det begrep han, och jag tror de flesta i denna kammaren, att det jag sade, och som han nu anförde, icke alls var meningen att vara uttryck för hur den borgerliga begravningen skulle gå till, utan att det just var, som han sade, uttryck för vad som vid den borgerliga begravningen före och efteråt skulle iakttagas med hänsyn till de krav, som samhället hade rätt att ställa vid ett sådant tillfälle. Men om jag nu skulle vara elak emot honom igen, skulle jag vilja säga, att den okunnighet om vad som menas och åsyftas med den borgerliga be-

Ang. medgivanile av s. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

Ang. medgi-
vande av s. k.
borgerlig be-
gravning.
(Forts.)

gravningen, som han tycktes sväva i, förefaller mig vara mycket spelad, ty under debatten i lagutskottet förra året anfördes mycket noggrant, vad man i det syftet tänkte, och man gav mycket starkt uttryck åt, att man ville hava något slags formulär för den borgerliga jordfästningen, som icke i något avseende kunde lämna något att anmärka i fråga om värdighet och allvar. Jag utgick sålunda från detta och anförde blott de omständigheter, som med den saken hörde samman. Jag vill för övrigt framhålla, huru även betydelsen av en värdig och allvarlig form vid denna borgerliga begravning uttryckligen framhölls i förra årets lagutskotts betänkande, och huru detta betänkande i årets utskottsutlåtande är återoppat, och jag kan gärna tillägga, att det är av mycket, mycket stor vikt, att det blir en värdig form, och att vi sannerligen icke vilja veta av någon formlös begravningsakt.

Sedan skulle jag vilja säga ett ord till herr Karl Johan Ekman. Jag vill då först prisa honom lycklig, därför att han är i stånd till att kunna dekretera här, att det icke finns någonting i det nuvarande jordfästningsformuläret, som kan kränka någons samvete. Att herr Ekmans samvete icke kränkes och icke heller mitt, behöva vi icke försäkra, men att kunna påstå, att det icke finnes någon annans samvete som kränkes, förefaller mig vara ett bra egendomligt uttalande, och den konklusion, han sedan drar, nämligen att dessa samvetsbetänkligheter skulle vara uppkonstruerade, förefaller mig och många, som mött dem i levande livet, vara ett högst besynnerligt uttalande. — Men, det jag egentligen ville invända gent emot herr Ekman skall jag nu komma till. Om jag icke kände herr Ekman och visste, huru han talar av den allra fullaste och ärligaste övertygelse, så skulle jag vara frestad att beteckna hans argumentation i en viktig del av hans anförande med ett mycket dåligt betyg, som jag icke vill ge uttryck åt. Vore det någon annan, som framställde en sådan argumentation, då vet jag knappt, om jag skulle våga kalla den argumentationen fullt ärlig. Jag kan icke förklara herr Ekmans uppfattning på annat sätt, än att han icke känner till, vad saken rör sig om, och vad som står i utskottsbetänkandet, och frågan för övrigt. Han argumenterade ut från den synpunkten, att det nu skulle vara fråga om att beröva, som han sade, den stora massan av det svenska folket vad det håller dyrbart och kärt; han sade, att det gäller och är fråga om att alla de, som sätta stort värde på den religiösa begravningen, skulle mista denna, att det skulle gälla att införa i Sveriges land en sådan nyhet som att man skulle bädda ned den dödes stoft under isande tystnad o. s. v., och påstod att allt detta skulle bli obligatoriskt för alla svenska medborgare. Den, som det allra minsta läst utskottets betänkande och tagit reda på vad som där förekommer, vet, att detta icke har någon som helst grund, att tvärtom var och en som vill kan få sin statskyrkliga jordfästning. Även om utskottets förslag antages, blir denna lämnad alldeles fri och obeskuren, och det är således endast fråga om att gå dem till mötes, som, huru besynnerligt det än för en och annan kan låta, hava samvetsbetänk-

ligheter emot detta förhållande, att gå dem till mötes och ge dem frihet att få jordfästningsakten förrättad på ett sätt, som de kunna vara med om utan några som helst samvetsbetänkligheter.

Jag skall, herr talman, icke upptaga en del andra synpunkter, utan ber blott att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr A l e x a n d e r s o n: Endast ett par ord! Jag blev något förvånad över det genmåle, som en talare på Kopparbergsbänken gav gent emot mina erinringar om hur den här frågan faktiskt har legat och ligger i andra kammaren. Han ville göra gällande, att jag skulle hava använt såsom ett »sakligt» argument, att andra kammaren för sin del intagit en mycket bestämd ståndpunkt; och han invände, att andra kammaren har vacklat hit och dit och beslutat än si och än så, vadan det vore så mycket mindre anledning för denna kammare att fästa något avseende därvid. Nu har jag först och främst icke använt denna argumentation som något som helst *sakskäl*. Men under debatten i fjol framkom det från sina håll en ganska stark tvekan, huruvida man icke nu dock borde lämna sitt bifall till en utredningskrivelse av här föreslagen art, och för dem av kammarens ledamöter, som möjligen även i år stå på den ståndpunkten, förefaller det mig vara en synpunkt värd att beakta att frågan visat sig vara av den beskaffenhet, att den ovillkorligen tränger till en lösning. Den kommer och kommer igen och har gått allt starkare och starkare framåt.

Vad åter angår påståendet, att andra kammaren skulle hava vacklat hit och dit, så ligger nog åtskilligt oberättigat däri. Det var en annan linje, man för några år sedan valde för frågans lösning, och till den linjen var det som andra kammaren anslöt sig. Då man nu från statskyrko-håll gjorde bestämd front mot den lösningen, under förklaring, att den skulle nedbryta den kyrkliga ordningen, när den innebure, att den nuvarande statskyrkliga ritualen med bibehållande av sin karaktär att vara en kyrklig akt skulle få utföras av andra än statskyrkans präster — då man som sagt gjorde bestämd front mot denna anordning, men däremot förklarade sig vilig medverka till ett skiljande av den kyrkliga och den borgerliga begravningen på så sätt nämligen, att bland annat frikyrkans representanter skulle kunna få utföra en fullt religiös ritus, men att den skulle betraktas icke som en statskyrklig begravning utom som borgerlig begravning; då det å andra sidan visade sig, att även de frireligiösa voro med på denna lösning, så ansåg andra kammaren sig böra visa tillmötesgående och biträdde denna föreslagna kompromisslösning. Nu ställes den frågan för andra gången till denna kammare, om den icke också skulle finna skäligt biträda det försök till sammanjämkning mellan de olika meningarna, som faktiskt lagutskottets utlåtande i år som i fjol innebär; och jag hemställer, herr talman, ännu en gång till kammaren, att den måtte göra det. Därvid behöver kammaren sannerligen icke återhållas av någon känsla av, att denna fråga är så outredd, att man i själva verket icke alls skulle veta vad som menas med borgerlig begravning, ty, som den

Ang. medgivande av s. l. borgerlig begravning.
(Forts.)

Ang. medgi-
vande av s. k.
borgerlig be-
gravning.
(Forts.)

föregående ärade talaren sade, den saken är så pass mycket diskuterad i fjolårets utskott, och märk väl, i dess utlåtande, vilket uttryckligen återopas i årets utskottsutlåtande, och således kan sägas i själva verket i sak inflyta i riksdagens skrivelse, att man därom icke behöver hava någon tvekan — allra minst behöver man komma med något sådant påstående, som att det skulle bliva någon sorts ämbetsuppgift för landsfiskaler att förrätta jordfästning. Det är nästan upprörande att höra ett sådant argument, en sådan snedvriden tolkning framföras på allvar i denna sak. Däremot finns det uttalad en uttrycklig fordran, att man skulle skapa garantier för, att jordfästningen, även den borgerliga, skulle förrättas i fullt värdiga former, så att man icke behöfde befara den utvecklingen, som antytts från somliga motståndares sida, att det skulle komma att bliva en jordfästning utan varje skymt av högtidlighet, som skulle neddraga denna akt till något ovärdigt. Ur denna synpunkt behöver man icke hysa några farhågor. Jag ber således att ännu en gång få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman! Jag skall icke bliva mycket långordig, men herr Gullberg hade några yttranden, som jag icke kan underlåta att besvara. Han ville framställa saken som så, att jag skulle hava riktat ett angrepp mot de frikyrkliga. Det var icke så, jag sade, utan det var så, att det är de frikyrkliga, som med denna motion rikta ett angrepp mot det svenska prästerskapets ämbetsställning, och det torde jag hava rätt att säga. Herr Byström yrkade uttryckligen i sin motion, att i stället för det svenska statskyrkoprästerskapet skulle det beredas tillfälle för de frikyrkligas förtroendemän att förrätta ifrågavarande kyrkliga akt. På samma sätt har herr Byström motionerat om, att frikyrkans församlingsföreståndare skulle få viga, döpa o. s. v. med samma verkan som om det skett av en statskyrkans präst. Jag kan icke förstå annat än, att det är ett angrepp, som innebär, att statskyrkans prästerskap skall skjutas åt sidan.

Vidare motionerade herr Byström på sin tid om s' ilsmässa mellan stat och kyrka, och det är också ett sätt att skjuta prästerskapet åt sidan. Herr Waldenström har två särskilda gånger i kyrkomötet motionerat om att statskyrkoväsendet skulle omändras på det sätt, att församlingarna skulle hava två präster, en statskyrkopräst och en frikyrkopräst. Statskyrkoprästen skulle icke alls hava med det kristliga att göra, utan han skulle endast hava borgerliga sysslor, sköta kyrkobokföringen o. s. v., under det att frikyrkoprästen däremot skulle vara den egentliga själasörjaren. Jag frågar, om icke också detta är ett angrepp mot statskyrkans prästerskap, ägnat att skjuta detsamma åt sidan.

Det är väl få, som givit ett sådant erkännande åt de frikyrkligas arbete i vårt land som jag vid många tillfällen gjort och alltid gör. Jag har icke riktat mig mot deras själavårdande verksamhet, deras nit för att ordet skall predikas i landet, deras stora uppoffringar för anskaffandet av bönhus och andra predikolokaler. Jag har icke riktat

mig häremot utan alltid värderat detta deras arbete och ansett det vara till gagn och välsignelse för vårt folk. Men jag har alltid reagerat mot att de därjämte drivit en kyrkopolitik, som gått ut på att deras egna predikanter skulle växa upp som ett särskilt slags prästerskap och tränga ut den svenska statskyrkans prästerskap. Den, som något litet följt med utvecklingen på detta område, vet, att tendenserna äro sådana. Naturligtvis äro meningarna inom de frireligiösas läger delade, men många av dem hava sådana tankar.

Nu skall jag be att även få yttra ett par ord med anledning av herr Klefbeck's inlägg. Då han talade om att jag sagt, att det icke finnes någonting i jordfästningsritualen, som kan kränka någons samvete, så nämnde han icke, vilka ord som kunde tänkas vara kränkande. Jag vidhåller, att däri finnes ingenting, som kan kränka någons samvete, vilkens som helst. Men jag sade, att det finns personer, som icke vilja hava någonting med kyrka och kristendom att skaffa och som finna det motbjudande att höra dessa ord vid graven. Det är sant, må det då beredas dem tillfälle att lämna kyrkan. Herr Klefbeck sade vidare, att det är alldeles oriktigt av mig att säga, att man genom ett bifall till detta förslag skulle beröva den svenska kyrkomenigheten någonting. Men om herrarna se på referatet av den danska lagen i detta ämne, som finnes intaget i utskottsutlåtandet, så står det där, att om den döde i livstiden genom testamente eller annorledes förordnat, att kristlig begravning icke får äga rum vid hans död, detta icke heller får ske. Således äro kyrkoförsamlingen och de efterlevande berövade möjligheten att få en kristlig begravning efter den avlidne. och detta även för det fall att den döde, innan han avled, kommit på andra tankar och kanske gärna skulle hava sett att han fått en kristlig begravning. Herr Klefbeck, som är själasörjare, vet mycket väl, att det kan hända, att personer till och med i sista stund kunna ändra tankar i religiösa angelägenheter, men det är icke säkert, att de hava krafter att ändra sitt testamente, varigenom de gjort sina förordnanden. Icke desto mindre skulle man neka dem kristlig begravning. Sådant tycker jag verkligen vore upprörande.

Herr Nilsson, Karl August: Herr talman! Det föreliggande förslaget är visserligen icke framkommet från frikyrkligt håll, och det kan därför synas onödigt, att de frikyrkliga uppträda i denna fråga, då förslagsställaren kanske utgår från helt andra synpunkter än de frikyrkliga i sina tidigare förslag. Men då lagutskottet formulerat sitt utlåtande på sätt det gjort, har möjlighet lämnats öppen att gå alla de vägar, som äro framkomliga och tänkbara och det är med anledning härav som de frikyrkliga utan att taga hänsyn till vilka motiv som förelegat för motionens framställande vilja understödja det nu föreliggande utskotts-förslaget. Jag tror också, att jag talar med kändedom om de frikyrkligas önskan i denna del, då jag kan försäkra kammaren att det är en allmän önskan hos de frikyrkliga att från nu rådande tvång komma till den frihet, som så länge begärts. Herr Boberg har nyligen förklarat, att han trodde sig känna detta förhållande, och ville betyga, att det icke föreligger några samvetsbe-

Aug. medg.
rande av s. k.
borgerlig be-
gravning.
(Forts.)

*Äro. medgä-
rande av s. k.
hvarnrig be-
gravning.*

Forts.

tänkligheter i denna del. Det är möjligt, att herr Boberg känner förhållandena på vissa håll, och det är möjligt, att han gjort det ännu bättre förr än nu, men jag tror, att också jag känner förhållandena, och jag kan betyga raka motsatsen till vad herr Boberg här intygat. Jag tror, att det är viktigt, att kammaren i detta fall tar hänsyn till att det icke är, såsom någon här i början av debatten uttryckte sig, ett litet fåtal, för vilket denna sak kunde anses vara av någon betydelse. Nej, de frikyrkligas antal är icke så litet i vårt land, de räknas numera i hundratusental, och jag tror, att detta också är något, som man nu bör taga hänsyn till.

Den förste talaren, herr Rogberg, beskrev, huru det för närvarande tillgår vid begravning av frikyrkliga personer, nämligen så att de frikyrkliga själva hava en ceremoni i eget hus eller på annat ställe och därefter lämna liket till jordfästning av präst, och han yttrade, att med denna ordning lära de frikyrkliga kunna åtnöjas. Ja, man är icke oppositionslysten utan låter sig nöja, men att man låter sig nöja är icke detsamma som att man är nöjd, utan det är för att bli nöjd som man påyrkar, att riksdagen måtte vidtaga denna åtgärd.

Jag skall icke länge taga kammarens tid i anspråk, men jag måste säga ett ord med anledning av herr Ekmans påstående i hans första anförande. Han sade, att det är den svenska kyrkans begravningsplats och att det därför också är den svenska kyrkans rätt att utföra denna handling. Jag undrar, om detta är alldeles riktigt. Är det icke snarare så, att det är kommunen, som äger begravningsplatsen? Hava vi icke alla del i den? Jag tror icke, att det är möjligt att utestänga någon enda, utan att den är fri för alla.

Herr talman, jag begärde ordet huvudsakligen för att få betyga, att det föreligger ett behov av ändring i det nuvarande förhållandet, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gezelius: Herr talman! Då jag nyss yttrade mig i frågan läste jag upp ur kammarens protokoll från förra årets riksdag ett stycke av herr Klefbeck's anförande i förevarande ämne, och jag gjorde detta i det vällovliga syftet att söka få närmare klarlagt vad som avsågs med den nu ifrågasatta borgerliga begravningen. Herr Klefbeck lär om detta hava sagt — jag hade tyvärr icke tillfälle att höra honom — att han icke med detta yttrande avsett att säga vad den borgerliga begravningen skulle bliva utan att detta vore de funktioner, som begravningsförrättaren dessutom skulle hava att förrätta. Då vill jag först och främst säga, att jag torde vara ursäktad, om jag i detta avseende missuppfattat herr Klefbeck. Kammaren hade varit det också, om jag frestat kammaren med att läsa upp den mening, som följer omedelbart efter de ord, där jag slutade, vilket de intresserade kunna se i det tryckta protokollet. Herr Klefbeck sade nämligen, sedan han talat om anmälningsskyldigheten: »Därigenom skulle samhällets krav på att allt vad till begravningen hör ordentligt iakttagits» etc. Då trodde jag, att herr Klefbeck menade, att begravningen skulle vara fullgjord. Är det icke så, då har herr Klefbeck med sitt inlägg avsett att från

prästerskapet skulle avlyftas dess nuvarande skyldighet att föra civilregistret härutinnan, men jag föreställer mig, att striden inte stått om den saken. Jag tror icke, att de ärade anhängarna av utskottets förslag i denna fråga skulle intaga en sådan position, om vad det gällde vore att befria prästerna från deras ministeriala ålliganden.

Nu svaras det till yttermera visso, att vi begripa vad som avses med borgerlig begravning. Jag tycker, att det ligger närmare till hands att, om detta är så klart för utskottets ledamöter, man finge någon förklaring på vad de därmed avse. Herr Alexanderson sade, att det icke behöves, ty denna sak har diskuterats vid en föregående riksdags lagutskott och utskottsutlåtandet för i fjol finnes avtryckt i årets utskottsutlåtande. Där står emellertid icke med en enda rad angivet, vad som menas med borgerlig begravning och vad den skall innehålla. Det finns ett transumt av den danska begravningslagen i motionen, som också återfinnes i utskottsutlåtandet, men det vågar jag säga, att efter det inlägg, som här gjorts från lagutskottsledamöters sida, är det uppenbarligen icke meningen att anpassa den danska borgerliga begravningen på våra svenska förhållanden. Att helt och hållet plagiera den danska lagen går för övrigt heller icke redan med hänsyn till den olika ställning, prästerskapet i Danmark och Sverige intager såsom civila tjänstemän. Herr Alexanderson sade vidare, att det synes vad man vill även av utskottsutlåtandet i övrigt. Allt vad som finnes av utskottets antydningar härom återfinnes på sidan 7, och där lämnas endast vissa antydningar om, under vilka förutsättningar borgerlig begravning skulle äga rum. Därmed avser utskottet, vem som skulle bestämma, huruvida borgerlig eller kyrklig begravning finge äga rum, den döde eller de efterlevande. Vidare talas om tillfredsställande garantier, som måste vinnas för registreringens ordentliga fullgörande, och till sist säger utskottet: »Måhända kunna ock bestämmelser finnas nödiga till vinnande av trygghet för att borgerlig begravning städse äger rum i en fullt värdig ordning och med en mot själva tillfällets allvarliga innebörd svarande högtidlighet.» Det är jag alldeles övertygad om, att ingen avser någonting annat, men det hade syntts mig lyckligare, om utskottet icke låtit denna utomordentligt betydelsefulla sak, att samhället skall se till, att en värdig ordning iakttages, avspisas i slutet av utlåtandet med ett *måhända*.

Innan jag slutar vill jag säga, att herr Alexanderson säkerligen är den förste som förlåter mig, om jag missuppfattat honom i hans första inlägg och utgick från att vad han där angav var sakskalet. Då han nu upplyst att det icke var sakskalet, så tror jag, att den kan bliva mig ganska snart förlåtet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och bifalla

Ang. medgicande av n. k. borgerlig begravning.
(Forts.)

Ang. medgi-
rande av s. k.
borgerlig be-
grävning.

den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr tal-
mannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande
ja besvarad.

(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och
anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31
och bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava
utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 48.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga pro-
positioner:

nr 230, med dels förslag till förordning om ändring i vissa delar
av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften
och dels förslag till förordning om ändring i vissa delar av förord-
ningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid
köp och byte av fondpapper; samt

nr 234, med förslag till förordning om ändrad lydelse av de till
förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva
hörande tabellerna III och IV.

Ang. gemensam
omröstning
rörande anslag
till en odlings-
organisation
m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets memorial nr 33, i anled-
ning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts
proposition nr 92, angående anslag till en odlingsorganisation och i
ämnet väckta motioner.

För förberedande behandling hade till jordbruksutskottet re-
mitterats en till riksdagen den 19 februari 1918 avlåten proposition
nr 92, vari Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av
statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föresla-
git riksdagen att till bestridande av kostnaderna för en odlings-
organisation i huvudsaklig överensstämmelse med det av chefen för
jordbruksdepartementet tillstyrkta förslag anvisa under nionde hu-
vudtiteln, dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av
800,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag
av 800,000 kronor.

Till utskottet hade jämväl hänvisats följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) nr 138 i första kammaren, av herr Ericsson, Ollas, m. fl., och nr 323 i andra kammaren, av herr Olsson i Broberg m. fl., av lika lydelse, vari hemställdts, att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 92 måtte till Kungl. Maj:ts förfogande för bestridande av hushållningssällskapens omkostnader för befrämjande av odlingsföretag anvisa dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag å 200,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 200,000 kronor;

2) 327 i andra kammaren, av herr Berg i Staby, vari hemställdts att riksdagen behagade avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 92;

3) nr 322 i andra kammaren, av herr Magnusson i Skövde, däri hemställdts, att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring beträffande i Kungl. Maj:ts proposition nr 92 föreslagna odlingsnämnder, att mindre till varandra gränsande socknar, lämpligen hela pastorat valde en gemensam odlingsnämnd, varvid varje socken skulle välja minst en ledamot, att där två socknar gemensamt valde nämnd den större kommunen valde tvenne ledamöter, så att antalet ledamöter i nämnden bleve minst tre, att städer och köpingar även skulle utse odlingsnämnder samt att nämnderna skulle erhålla en tilläggsersättning av 10 kronor per hektar nyodlad jord;

4) nr 134, i första kammaren, av herr Olsson, Lars, m. fl., och nr 320 i andra kammaren, av herr von Sneidern m. fl., av lika lydelse, i vilka hemställdts, att riksdagen till bestridande av kostnaderna för en odlingsorganisation i huvudsaklig överensstämmelse med det av jordbruksministern tillstyrkta förslaget och med beaktande av vissa av motionärerna framförda synpunkter måtte anvisa under nionde huvudtiteln dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 1,150,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 1,150,000 kronor;

5) nr 316 i andra kammaren, av herr Carlsson i Herrljunga, vari hemställdts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 92, att de föreslagna odlingsråden utginge och att varje odlingsnämnd tillerkändes ersättning av statsmedel med belopp 300—600 kronor, beroende på deras arbete och kommunernas storlek, jämte 10 kronor för varje hektar nyodlad jord.

I sitt med anledning härav avgivna utlåtande nr 27 hade utskottet hemställt

1) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt de av herr Olsson, Lars, m. fl. och herr von Sneidern m. fl. i ämnet väckta motioner till bestridande av kostnaderna för en odlingsorganisation i huvudsaklig överensstämmelse med det av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkta förslag med däri av utskottet föreslagna förändringar anvisa under nionde huvudtiteln dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 800,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 800,000 kronor,

*Ing. gemensam
omröstning
rörande anslag
till en odlings-
organisation
m. m.
(Forts.)*

Ang. gemensam
omröstning
rörande anslag
till en odlings-
organisation
m. m.
(Forts.)

2) att den av herr Carlsson väckta motionen, i vad den icke blivit besvarad genom vad utskottet i sitt utlåtande anfört, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,

3) att de av herrar Ericsson m. fl., av herr Olsson i Broberg m. fl., av herr Berg i Staby samt av herr Magnusson i ämnet väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid utskottets utlåtande fogad reservation hade herr Ericsson, Aaby, m. fl. hemställt, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition, måtte till bestridande av omkostnader för befrämjande av nyodlingsföretag och ökad jordbruksproduktion på sätt som i de av herrar Ollas A. Ericsson m. fl. och Olsson i Broberg m. fl. väckta motionerna föreslagits anvisa dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av kronor 200,000, dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av kronor 200,000.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren antagit det förslag, som innefattades i den av herr Aaby Ericsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation, under det att andra kammaren bifallit vad utskottet i berörda utlåtande hemställt.

För anslagsfrågans avgörande genom gemensam omröstning hade utskottet föreslagit voteringsproposition.

Den, som i likhet med första kammaren vill att riksdagen må till bestridande av omkostnader för befrämjande av nyodlingsföretag och ökad jordbruksproduktionen på sätt som i de av herrar Ollas A. Ericsson m. fl. och Olsson i Broberg m. fl. väckta motioner föreslås anvisa dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av kronor 200,000, dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av kronor 200,000 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen till bestridande av kostnaderna för en odlingsorganisation i huvudsaklig överensstämmelse med det av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkta förslag med däri av utskottet föreslagna förändringar anvisat under nionde huvudtiteln dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 800,000 kronor,

dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 800,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr Aaby Ericsson, greve Wachtmeister samt herrar Lindblad, Barthelson och Olsson, vilka likväl ej antytt sin mening.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman! Mot det beslut, vartill utskottet här kommit, har jag jämte flera av kammarens ledamöter avgivit reservation, anseende att denna fråga icke

borde bliva föremål för gemensam votering. På den grund skall jag be att få yrka avslag på utskottets hemställan.

*Ang. gemensam
omröstning
rörande anslag
till en odlings-
organisation
m. m.
(Forts.)*

Herr Fahle'n: Herr greve och talman! Den föregående ärade talaren yttrade sig synnerligen kort och underlät att giva något stöd för den uppfattning, för vilken han gjorde sig till talman. Jag kan följaktligen också fatta mig jämförelsevis kort, om ock icke så kort, som den föregående talaren.

Det är alldeles riktigt, att man ofta blir ganska tvehagsen, huruvida ett ärende är av beskaffenhet att böra föranleda gemensam votering eller icke. I detta fall måste jag dock säga, att jag icke haft anledning till någon tveksamhet. Jag anser, att saken är tydlig och klar och att här föreligger ett ärende, där mellan kamrarnas beslut skall skiljas medelst gemensam votering. Om t. ex. andra kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag och första kammaren avslagit densamma, så tror jag, att ingen skulle vilja påstå, att det icke hade varit ett klart och typiskt fall, då gemensam votering skulle äga rum. Den omständigheten, att första kammaren i stället för rent avslag fattat ett beslut, som i vissa delar sammanfaller med Kungl. Maj:ts proposition och i andra delar skiljer sig från densamma samt till detta beslut fästa ett uttalande, att de beviljade medlen skola användas på ett visst särskilt sätt, kan, vill det synas mig, icke föranleda, att ställningen blir en annan, än vad den skulle hava varit i det av mig först tänkta fallet. Vore detta fallet, skulle det ju vara lätt för en kammare att borteliminera hela det gemensamma voteringsinstitutet, och detta kan icke hava varit grundlagsstiftarens mening. På samma sätt skulle man, som understundom försökts och visst är för handen även nu, kunna, när man så önskade, framdriva en gemensam votering rörande en fråga, som rätteligen annars icke skulle lösas på ett sådant sätt. Jag tänker på det fall, att ena kammaren till sitt beslut fogar ett litet anslag och därmed anser sig hava undanröjt alla hinder för att få frågan under gemensam votering. Jag anser, att ett sådant fall är fullkomligt analogt med detta, naturligtvis vice versa, och jag anser också, att gemensam votering i ett sådant fall icke bör med en rätt grundlagstolkning komma i fråga.

Jag tror mig veta, att skälet varför reservanterna avstyrka en gemensam votering i detta fall är, att de anse, att det här är fråga om en väsentlig organisatorisk del av ifrågavarande spörsmål, under det att själva anslaget skulle vara det sekundära. Det måste ovillkorligen vara ett felaktigt resonemang. Anslaget är begärt av Kungl. Maj:t och sättet för dess användning har aldrig blivit underställt riksdagens prövning, det har Kungl. Maj:t förbehållit sig själv inom ramen av sin ekonomiska lagstiftning. Vid sådant förhållande kan jag icke förstå annat, än att denna organisatoriska del av spörsmålet är av synnerligen sekundär beskaffenhet och av en sådan beskaffenhet, som förekommer vid en massa ärenden, som äro föremål för gemensamma voteringar år efter år. Jag kan bara åberopa, när det är fråga om lönerögleringar. Hur ofta förekommer det icke i sådana fall, att anslagen äro bundna vid vissa villkor, men aldrig har ifrå-

Ang. gemensam
omröstning
rörande anslag
till en odlings-
organisation
m. m.

(Forts.)

gasatts att dessa frågor icke skulle avgöras medelst gemensam votering. Det finnes en massa liknande fall, som man lätt finner, om man studerar riksdagshandlingarna, och som för resten ligga inom varje riksdagsmans egen erfarenhet.

Jag vill icke inlåta mig på någon grundlagsexplikation i detta sammanhang, men måste dock säga, att det för mig är alldeles omöjligt att förstå reservanternas ståndpunkt och att jag således icke kunnat ansluta mig till densamma. Den skulle bottna i en rent omöjlig tolkning av grundlagen, och en sådan har jag icke kunnat befrämja i utskottet, lika litet nu som vid ett par föregående tillfällen. då skiljaktiga meningar förekommit hos ledamöterna.

Jag anhåller sålunda, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att rörande det under behandling varande memorialet yrkats, dels att den däri föreslagna voteringspropositionen skulle godkännas, dels ock att ifrågavarande förslag skulle avslås.

Vid sedermera i enlighet härmed gjorda propositioner godkändes den föreslagna voteringspropositionen.

På framställning av herr talmannen beslöts, att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr *Lindblad, Ernst*, väckte en motion, nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående ändring i vissa delar av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Föredrogs och hänvisades till tredje särskilda utskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 129, om anvisande av medel till bestridande av kostnaderna för vattendomstolarnas verksamhet m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 201, angående beredande av ökade medel till bestridande av resekostnader för fornminnesvården;

nr 202, angående befrielse för tandläkarinstitutet att till statsverket inleverera vissa medel;

nr 203, angående ytterligare anslag till nybyggnads- och ändringsarbeten vid folkskoleseminariet i Luleå;

nr 221, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för bestridande av uppkommande merkostnader för vissa byggnadsföretag vid armén;

nr 222, angående befrielse för kaptenen vid flottan Johan Sigurd Svinhuvud att gälda visst honom till utgivande ådömt ersättningsbelopp;

nr 224, angående anställande av en mariningenjörstipendiat över stat;

nr 225, angående rätt till tjänstårsberäkning för torpedingenjören S. D. Ljungberg; samt

nr 232, angående anslag å tilläggsstat för år 1918 till beredande av krigstjänstpremier till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 205, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i förordningen den 5 juni 1909 angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa;

nr 206, angående livräntor till avlidne tullvaktmästaren Sjöbloms änka och minderåriga dotter;

nr 218, angående fyllnadspension åt kronojägaren M. I. Brunsell; och

nr 229, angående fyllnadspension åt professorn E. G:son Odelsstierna.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 210, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 8 § rättegångsbalken;

nr 211, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen om straffregister den 17 oktober 1900; samt

nr 212, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 214, angående befrielse från eller restitution av tullavgift för åtskilliga materialier och skeppsförnödenheter för pansarbåten Sverige;

nr 223, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 20 § 1 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.;

nr 230, med dels förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften och dels förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt

nr 234, med förslag till förordning om ändrad lydelse av de till förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva hörande tabellerna III och IV.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl Maj:ts nådiga propositioner:

nr 216, med förslag till lag om tillägg till lagen den 28 juni 1907 om bredden av hjulringar å arbetsådon på landet;

nr 217, angående anslag å tilläggsstat för år 1918 för täckande av brist i skogshögskolans expensanslag för år 1917;

nr 219, med förslag till lag angående förlängd giltighet av lagen den 11 juni 1915 med särskilda bestämmelser beträffande viss samfällad skogsmark inom Kopparbergs län;

nr 227, angående upplåtande av lägenheter från Kungsörs södra kungsladugård i Västmanlands län; samt

nr 228, med förslag till lag om förbud mot utsläppande av tjur eller hingst i samfällad betesmark.

Anmälades och godkändes:

riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse nr 81, till Konungen angående beredande av understöd av statsmedel åt s. k. hembygdskörör; samt

lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 99, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av strafflagen m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 10 och § 12 mom. 1 i värnpliktslagen den 17 september 1914, dels ock Kungl. Maj:s proposition angående vissa ändringar i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 6 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1919 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

nr 6 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1918 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

nr 37, i anledning av väckt motion om medgivande under viss förutsättning att nästa läsår vid de allmänna läroverken må avkortas med högst tre veckor; och

nr 38, i anledning av väckt motion angående gratifikation åt läroverksadjunkten P. E. F. Ågren;

bevillningsutskottets memorial nr 28, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av det gällande tullsystemets verkningar;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 § i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 m. m.;

nr 42, angående vissa ändringar i bankoreglementet; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt befattningshavaren vid postverket P. A. Larsson; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning rörande ändrat sätt för utdelning till riksdagens ledamöter av statistiskt tryck.

Justerades aderton protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,02 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 9 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 226, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 231, med förslag till lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag;

nr 235, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 45 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker:

nr 238, angående disponerande av 1917 års avkastning av statens hästavelsfond;

nr 239, angående anvisande av medel för anordnande av kåderövningar vid landstormen;

nr 240, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker:

nr 244, angående anvisande av bidrag till svenska stadsförbundets verksamhet; samt

nr 245, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 9 §§ i förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken.

Herr talmannen yttrade: Statsrådet von Ehrenheims närmaste anhöriga hava anmodat mig att till kammaren framföra deras värdsamma och hjärtliga tacksägelser för det deltagande kammaren visat vid statsrådet von Ehrenheims bortgång.

Vidare yttrade herr talmannen, att enligt överenskommelse med andra kammarens talman en omröstning jämlikt § 65 riksdagsordningen skulle anställas vid kamrarnas sammanträden under morgondagen.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets memorial nr 39, i anledning av kamrarnas återremiss av utskottets utlåtande nr 32 angående Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av medel till tecknande av aktier för statens räkning i aktiebolaget elektrolytverken;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av väckt motion om tullfrihet för tryckpapper; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt och dels förordning om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av inkomst;

lagutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om häradsrätts sammansättning vid handläggning av vissa mål och ärenden m. m., dels ock i anledning därav väckt motion; samt

nr 35, i anledning av väckt motion om ändring av 1 § i lagen om behandling av alkoholister;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckt motion om bidrag av statsmedel till kostnaden för torrläggning av torvmossar;

nr 38 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggning i arrendet för Toppetorps kvarn å Ankarsrums kronopark i Kalmar län;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avhållande av ett kronan tillhörigt, från lägenheten Låsholmen avskildt område vid Karlsborgs lastageplats i Nederkalix socken;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för överjägmästaren C. I. Stiernspetz att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen om vidtagande av åtgärder för den värnpliktiga ungdomens utbildning i yrkestekniska ämnen.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 358, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att de hos nationalmuseet deponerade konstalster må i vidsträcktare grad komma folkets bredare lager till godo, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet den av herr *Lindblad, Ernst*, väckta motionen nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående ändring i vissa delar av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 6 A, 6 B, 37 och 38.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 28, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av det gällande tullsystemets verkningar.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 41—43 och första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

Avgåvos och hänvisades till lagutskottet nedannämnda motioner:

nr 148, av herr *Gullberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m.; och

nr 149, av herr *Petrén, Alfred*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 155, med förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 och 18 kap. strafflagen.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 220, med förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.

Propositionen föredrogs och hänvisades till lagutskottet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 226, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 231, med förslag till lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag;

nr 238, angående disponerande av 1917 års avkastning av statens hästavelnsfond; samt

nr 245, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 9 §§ i förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 235, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 45 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker; och

nr 240, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nämdiga propositioner:

nr 239, angående anvisande av medel för anordnande av kaderövningar vid landstormen; och

nr 244, angående anvisande av bidrag till svenska stadsförbundets verksamhet.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 100, till Konungen i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen angående handelsregister, firma och prokura.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,14 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.
